

ICIP WORKING PAPERS:
2016/03

NO-MILITARITZACIÓ: PAÏSOS SENSE EXÈRCITS

Criteris d'identificació i primers resultats

Christophe Barbey

INSTITUT
CATALÀ
INTERNACIONAL

PER LA PAU

NO-MILITARITZACIÓ: PAÏSOS SENSE EXÈRCITS

Criteris d'identificació i primers resultats

Christophe Barbey

Aquest text és una traducció del text «NON-MILITARISATION: COUNTRIES WITHOUT ARMIES. Identification criteria and first findings» publicat a la col·lecció de Working Papers de l'Åland Islands Peace Institute l'octubre de 2015 i disponible al web <http://www.peace.ax/en/>

Institut Català Internacional per la Pau

c/ Tapineria 10, 08002 Barcelona

T. +34 93 554 42 70 | F. +34 93 554 42 80

<http://www.icip.cat>

Consell editorial

Pablo Aguiar, Laia Balcells, Alfons Barceló, Gema Collantes-Celador, Caterina Garcia, Abel Escribà, Tica Font, Antoni Pigrau, Xavier Pons, Alejandro Pozo, Mònica Sabata, Jaume Saura, Josep Maria Terricabras i Léonie Van Tongeren.

Traducció

Josep Ventura

Maquetació

ICIP

ISSN

2013-5793 (edició en línia)

AUTOR

Christopher Barbey té un màster en dret i és el coordinador d'APRED (Institut Participatiu per al Progrés de la Pau) de Ginebra, en el qual treballa per promoure vies per dotar els estats i les institucions de mitjans que els permetin ser més pacífics i menys violents mitjançant les polítiques de pau, la millora del posicionament constitucional de la pau i la defensa del reconeixement de la pau com a dret humà. Es defineix com a "irenologista", del terme grec "irene", que significa pau: es considera, doncs, activador de la pau.

AGRAÏMENTS

Aquest estudi no hauria estat possible sense l'ajuda i la comprensió d'algunes persones de gran dedicació que van oferir una aportació valuosa i un suport constant. Tots són dignes de reconeixements, però molts mereixen una menció especial en aquestes línies: la xarxa PART, Christiane, Marlyse i Henri pel seu suport i paciència en les primeres fases d'aquesta recerca; el membres, el consell, els treballadors i els voluntaris d'APRED per oferir en tot moment les seves aportacions, el seu encoratjament i les seves crítiques pacífiques; i Akira Maeda i els nostres amics del Japó, perquè la seva constitució té molt de potencial. Cal fer menció especial a la família Barbey en general: en molts aspectes formen part d'aquest procés, regalant amor i una pau veritable. Així mateix, vull expressar el meu agraïment envers l'Institut per la Pau de les Illes Åland; la seva ubicació en un territori desmilitaritzat i el seu compromís de llarga data amb el progrés de la pau en fan el millor lloc per a la primera versió, en anglès, d'aquesta publicació. Aquest treball tampoc no hauria estat possible sense la dedicació i el suport de les persones que hi treballen, en especial en Kjell-Åke, la Sia, la Sarah i la Petra. Finalment, vull expressar la meva càlida gratitud envers el Center for Global Nonkilling. A tots, moltes gràcies.

Tanmateix, el més gran reconeixement que podem donar és per a tots aquells que en un futur seran part de la pau per a tots; sempre venceran.

RESUM

L'existència de països sense exèrcits ha estat una realitat durant segles. El procés de descolonització n'ha augmentat el nombre fins a 26. Aquest working paper defineix i aplica els criteris jurídics i factuais necessaris per identificar els països que no disposen d'exèrcit nacional. Tot seguit presenta algunes raons i motius que expliquen les decisions d'aquests països o que en descriuen la situació en tant que estats sense exèrcit. Després, presenta el procés de desmilitarització total que portà set d'aquests països a prescindir d'exèrcit i, d'aquesta manera, adquirir un estatus de no-militarització. Els altres 19 mai no n'havien tingut, d'exèrcit. A continuació, es fa una panoràmica breu de com aquests països assumeixen les seves necessitats de seguretat tot i l'absència d'exèrcit.

L'estudi, seguiment i presentació d'aquests països ha produït un ventall ampli i molt divers de constatacions, amb una dada com a punt de partida: tots són democràtics, tret d'una excepció. D'altra banda, en identificar amb prou certesa quins són els països sense exèrcits, presentar la base dels seus estatuts amb les referències històriques i jurídiques rellevants i mostrar que aquests països són realment segurs, el present estudi assenta les bases de recerques ulteriors.

Paraules clau: Desarmament, exercit, seguretat, política de pau, forces de seguretat.

RESUMEN

La existencia de países sin ejército ha sido una realidad durante siglos. El proceso de descolonización ha aumentado el número hasta 26. Este working-paper define y aplica los criterios jurídicos y factuales necesarios para identificar los países que no disponen de ejército nacional. Acto seguido presenta algunas razones y motivos que explican las decisiones de estos países o que describen la situación en tanto que estados sin ejército. Después, presenta el proceso de desmilitarización total que llevó a siete de estos países a prescindir de ejército y, de esta manera, adquirir un status de no militarización. Los otros 19 nunca

habían tenido ejército. A continuación, se hace una panorámica breve de cómo estos países asumen sus necesidades de seguridad a pesar de la ausencia del ejército.

El estudio, seguimiento y presentación de estos países ha producido un amplio abanico y muy diverso de constataciones, con una premisa como punto de partida: todos son democráticos, con tan sólo una excepción. Por otra parte, al identificar con bastante certeza cuáles son los países sin ejército, presentar la base de sus estatutos con las referencias históricas y jurídicas relevantes y mostrar que estos países son realmente seguros, el presente estudio asienta las bases de investigaciones posteriores.

Palabras clave: Desarme, ejército, seguridad, política de paz, fuerzas de seguridad.

ABSTRACT

The existence of countries without armies has been a reality for centuries. The decolonisation process has increased their number to twenty-six. This working paper defines and applies the legal and factual criteria needed to identify the countries having no national army. It then presents some of the reasons and motives explaining the choices of these countries or describing their army-less situation. It presents the total demilitarisation process that led seven of them to abandon having an army, thus entering into a status of non-militarisation. The nineteen others never had an army. The report then presents a short overview of the way these countries assume their security needs despite the absence of an army.

Studying, monitoring and presenting these countries has produced a wide range and a great diversity of findings, starting with the fact that they are all but one democratic. By identifying the countries without armies with sufficient

certainty, by presenting the basis of their statutes with the relevant historical and legal references and by showing that these countries are indeed safe, this study poses the foundations for more research.

Keywords: Disarmament, army, security, Peace policy, security forces.

“El nostre planeta és un petit gra
dins la foscor còsmica que ens envolta.
Res no indica que, per salvar-nos de les nostres accions,
ens pugui arribar ajut d’algú,
tret de nosaltres mateixos.”

Carl Sagan

“Traient tot el profit de les nostres qualitats humanes,
el major regal que podem oferir,
que és alhora la nostra única, total i completa responsabilitat,
és oferir el millor futur possible a les generacions de demà.”

Tothom

“Perquè la pau és l’inici d’un món durador,
perquè la pau és l’inici d’una vida plena
i perquè podem encabir tot l’univers dins d’un somriure,
viure en pau és una porta oberta a l’amor i la felicitat.”

ÍNDIX

1.	UNA EDAT DE PAU	10
2.	METODOLOGIA I DEFINICIONS	13
3.	IDENTIFICAR ELS PAÏSOS SENSE EXÈRCITS	17
	3.1. El criteri jurídic	20
	3.2. El criteri factual	34
	3.3. Altres elements de recerca	48
	3.4 Identificació dels països sense exèrcits: algunes conclusions	52
4.	LA DECISIÓ DE PRESCINDIR D'EXÈRCIT	53
	4.1. Causes de la no-militarització	53
	4.2. Set processos de desmilitarització que han conduït a la no-militarització	59
5.	GARANTIR LA PAU SENSE DISPOSAR D'UN EXÈRCIT	67
	5.1. Dues narratives de pau	70
	5.2. Seguretat internacional i interior	72
6.	REGNES DE PROGRÉS	79
7.	VIURE SENSE EXÈRCIT	84
	BIBLIOGRAFIA	86

“[...] per salvar les generacions futures del flagell de la guerra [...]”

Preàmbul, Carta de les Nacions Unides

1. UNA EDAT DE PAU

La guerra és il·legal. La Carta de les Nacions Unides exigeix una resolució pacífica de les disputes i prohibeix l'ús de l'amenaça i la força (article 2, apartats 3 i 4). A més, tots els estats reconeguts del món formen ja part de les Nacions Unides (NU); aquesta organització és universal, de manera que, fins i tot sense que calgui formular-ho específicament, les NU il·legalitzen la guerra per a tots els països del món. Hi ha l'excepció de l'autodefensa, però es troba molt limitada per la Carta (article 51) i per altres elements rellevants del dret internacional. Malgrat tot, per raons històriques, com que la cultura i les eines de pau no eren o no són prou fortes per garantir el dret de tothom a viure en pau, ni el dret internacional ni la Carta de les Nacions Unides no prohibeixen les eines de la guerra: els exèrcits i les armes. Tanmateix, mentre que alguns països mantenen uns exèrcits i unes reserves d'armament enormes, amb la qual cosa carreguen a l'esquena de la humanitat els costos i la indignitat de la guerra, d'altres decideixen no tenir exèrcit i, per tant, promouen la causa de la pau i un futur millor per a l'ésser humà.

L'any 1989, mentre preparava un referèndum per abolir l'exèrcit suís,¹ em vaig familiaritzar amb l'existència d'aquests “països sense exèrcits”. Ja hi havia altres països que haguessin fet el que es demanava al poble suís? Vaig descobrir que, tot i ser petits, gairebé inadvertits i majoritàriament desconeguts, hi havia un

¹ La referència oficial i els resultats del referèndum: <http://www.admin.ch/ch/f/pore/va/19891126/index.html> Tots els webs citats es van consultar el setembre 2015.

nombre considerable de països sense exèrcits. Al llarg dels anys següents em vaig adonar que se sentien vulnerables; que romanien discrets sobre la seva condició informal de nacions desarmades. Com a acadèmic o, senzillament, per sentit comú i perquè me'n preocupava, em sentia parcialment responsable de la seva seguretat i, per tant, procurava no revelar-ne l'existència de maneres que poguessin perjudicar el que semblava una seguretat fràgil. Els temps han canviat. La consciència que existeixen creix ràpidament; tenen un historial de seguretat gairebé perfecte i ara el més freqüent és que participin en els afers del món, en ocasions en el seu paper específic com a "països desarmats". Ha arribat, doncs, el moment de clarificar-ne l'estatus i mirar pacíficament cap al futur.

Si hi ha països que poden sobreviure i viure bé sense disposar d'exèrcit, per què els altres n'han de tenir un? És una pregunta urgent i que cal respondre d'una manera responsable. Tanmateix, aquest no és l'objectiu del present estudi. En primer lloc perquè és una qüestió de democràcia: és el poble mateix qui ha de decidir els mitjans i les vies per garantir-se la seguretat, tant a escala local com mundial. En segon lloc, abans que no puguem parlar de més països disposats i preparats per abandonar les eines de guerra, ens cal saber més sobre quins ja ho han fet, com ho han afrontat, què els aporta a ells i a la resta del món i, finalment però amb la mateixa importància, com ho fan per romandre segurs i gestionar la seva seguretat sense necessitat de recórrer a un exèrcit. Vet aquí l'humil objectiu d'aquest estudi.

Hem començat determinant els criteris necessaris per identificar els països sense exèrcit i posant aquests criteris en pràctica. En les primeres etapes d'aquesta recerca, la línia entre els països militaritzats i no militaritzats semblava difusa. Com podrem veure, de vegades encara ho és. Tanmateix, vam trobar prou distincions per marcar una línia clara entre tots dos grups: tots els exèrcits gaudeixen d'una condició administrativa especial. Tot seguit, havent

identificat els països sense exèrcit, vam reunir tota la informació disponible per explicar per què no en tenien. La mida del país pot ser un factor important o, fins i tot, decisiu, perquè la majoria són petits, malgrat que alguns que podien disposar d'exèrcit van prendre deliberadament la decisió de no tenir-ne. També hem descobert que sense exèrcit els van les coses força bé; en alguns casos podríem dir, fins i tot, que feliçment. Érem conscients que, atès que eren força nombrosos, en aquesta fase no era possible fer un estudi exhaustiu de tots els seus problemes i polítiques de pau i seguretat. No obstant això, la panoràmica general dels seus mitjans de seguretat ens permet d'afirmar que viure sense exèrcit és possible i segur per als països estudiats. Finalment, els nostres resultats indiquen que la situació de les persones i les institucions d'aquests països és o pot ser millor que la situació d'aquells que suporten els costos i la càrrega de tenir un exèrcit. Fem una crida a desenvolupar els "estudis sobre la no-militarització", tant per confirmar aquests resultats com perquè cal, amb urgència, més recerca històrica, especialment perquè aquells que van prendre la decisió de no tenir exèrcit envelleixen o ja no hi són.

Se'n poden aprendre moltes coses, de les consecucions dels països no militars en el camí de la pau; algunes les presentem tot seguit i d'altres formaran part del nostre treball futur. Aquests països constitueixen una part essencial del nostre món, d'una cultura universal formada per les nostres diferències pacífiques i d'una civilització humana feta per durar. Si la pau progressa per a ells i per a tots, també pot ésser millorada. El futur és en marxa.

2. METODOLOGIA I DEFINICIONS

El seguiment dels països sense exèrcits s'inicià fa 25 anys. Es va recollir una llista mundial de països i territoris, per comparar les dades militars disponibles, els seus antecedents jurídics i, de vegades, els resultats de la informació local i les visites corresponents. Amb els anys, esdevingué, doncs, possible definir els criteris i les dades necessaris per conformar una llista fiable de “països sense exèrcits”. Aquí ens centrem en la situació tal com és l'any 2015. En el passat hi ha hagut moltes altres situacions de desmilitarització i no-militarització dignes d'investigar i presentar (si és que encara no s'ha fet).² Tanmateix, queden fora de l'abast del present estudi.

Per començar, explicarem breument part de la terminologia i les definicions que emprarem i diferenciarem aquesta recerca d'altres camps relacionats.

Un país, un estat-nació o un estat és una entitat política independent, reconeguda com a tal per la comunitat internacional. Normalment, n'hi ha prou amb ser membre de les NU per correspondre a la categoria de país i, com que el nostre estudi no té un interès directe en cap país l'estatus del qual sigui objecte de disputa, no ens cal una definició més precisa. Tanmateix, tres països de la nostra llista, tot i que són en gran manera considerats independents, no són membres de les NU. Niue i les Illes Cook són massa petits per suportar les càrregues i costos de la pertinença a les Nacions Unides, mentre que la Ciutat

² Sobre Europa, Ahlström Christer, *Demilitarised and Neutralised Territories in Europe*, Institut de la Pau de les Illes Àland, 2004. Pennsilvània va viure un temps sense militaritzar: Howard Hodgkin, *La Pennsilvanie, un pays sans armée*, Society of Friends, París, 1937, disponible a l'adreça següent: <http://www.swiss-quakers.ch/ge/library/e-documents/6276-LaPennsilvanieUnPaysSansArmee.pdf> Hi ha altres casos.

del Vaticà (en endavant, el Vaticà) manté la seva neutralitat i, com a tal, és a les Nacions Unides en qualitat d'observador.³

En aquest estudi ens centrem exclusivament en els estats-nació. No obstant això, val a dir que, a conseqüència de la creació de territoris desmilitaritzats (o no militaritzats) no independents, inclosos tots els possibles “futurs territoris” de la humanitat (la lluna, l'espai exterior, tots els cossos celestes, l'Antàrtida, l'illa d'Spitsbergen i, fins a un cert punt, el fons submarí profund), ja no es permet l'expansió de la militarització a territoris no conquerits. Així mateix, s'han creat diversos tipus de zones de pau, en certa manera amb efectes similars.⁴

En aquest estudi, solem usar els termes “països sense exèrcits”, “països sense exèrcit” o “països desarmats”. “Països sense un exèrcit és menys precís, perquè podria implicar l'existència d'una marina o d'una força aèria. Si utilitzem “països sense exèrcits” (en plural) en lloc de “països sense exèrcit” (en singular) és perquè també implica l'absència de forces armades estrangeres. Tot i així, el terme encara no és prou precís, perquè en ocasions és possible que hi hagi forces militars estrangeres presents en alguns dels països.⁵ “Països desarmats” tampoc no és del tot precisa, ja que un país petit pot ser, com podem constatar, ben armat amb la pau i la noviolència com a úniques armes.

3 Durant molt de temps, les NU eren reticents a admetre els petits estats com a membres. No obstant això, tots els estats petits amb un estatus internacional clar o aclarit esdevingueren membres de les NU i, per tant, assoliren un ple reconeixement, durant la dècada de 1990. Vegeu Stephen R. Snyder, UN-Welcome: The United Nations' Political Aversion to the European Microstates. Tesi, University of Michigan, 2010.

4 Sobre els territoris sense exèrcits, vegeu: <http://www.demilitarisation.org/spip.php?article181>. Sobre les zones de pau, vegeu: http://www.demilitarisation.org/IMG/pdf/peace_zones.pdf.

5 Hi ha dos problemes. L'única base militar present en un país sense exèrcit que coneixem és la base de l'OTAN a Islàndia. Quant a Palau, les Illes Marshall i la Micronèsia, no tenim notícia de cap base dels EUA, però no ho podem assegurar. En segon lloc, hi ha drets definits per llei al pas amb ànim pacífic de vaixells, inclosos els de guerra, a través de les aigües territorials (Conveni de les Nacions Unides sobre el Dret del Mar, UNCLOS, articles del 17 al 32).

La “no-militarització”,⁶ com a nou terme genèric, ajuda en part a clarificar la terminologia. Designa l'estatus permanent d'un país, societat o territori que, de fet i potser per dret, no disposa d'una institució militar nacional o no disposa de forces armades (aquest tipus de “forces” es defineix tot seguit).

Cal distingir la “no-militarització”, en tant que estatus, de la “desmilitarització”, que és un procés de desmantellament de les forces armades i d'eliminació de l'armament. Si el procés de desmilitarització és total i durador, desemboca precisament en un estatus permanent de no-militarització.⁷

Un exèrcit és una força militar, normalment governamental, establerta per evitar que altres entitats facin ús de la força o per emprendre accions militars pròpies. Està compost per persones (soldats i oficials), en la major part de casos disposa d'armament pesant (armes de guerra) i gairebé sempre està organitzat jeràrquicament. Quan està associat a un estat, té un estatus administratiu propi, normalment dependent del seu propi ministeri, i les persones que pertanyen a aquestes forces solen tenir un estatus diferent del d'altres treballadors de l'estat. Aquestes persones –tropa i oficials– estan entrenades per utilitzar la violència contra altres éssers humans i, en temps de guerra, tenen potestat per capturar, ferir o matar qualsevol persona declarada enemic militar i per destruir tot allò que sigui declarat objectiu militar.⁸

6 El terme fou concebut per APRED durant uns seminaris a Croàcia, l'estiu de 2001.

7 “Desmilitarització” designa processos de desmilitarització parcial, com la retirada d'armes, i també en referència als territoris en què és prohibit efectuar activitats militars. Conseqüentment, preferim ser més precisos i establir una distinció clara entre l'“estatus” (no-militarització) i el “procés” (desmilitarització). És possible, per tant, que la definició de desmilitarització que fem sigui diferent de les definicions o, fins i tot, la terminologia jurídica utilitzada en altres àmbits; en especial, en la pràctica jurídica de llarga tradició aplicada als casos de territoris desmilitaritzats i, específicament, a les desmilitaritzades Illes Åland, malgrat que aquestes illes han estat, de fet, “no militaritzades” durant més d'un segle i mig. Eriksson Susanne, Lars Ingmar Johansson i Barbro Sundback, *Islands of Peace. Åland's Autonomy, Demilitarisation and Neutralisation*, Institut de la Pau de les Illes Åland, 2006.

8 Per al nostre objectiu, la definició de soldats i objectius militars emprada en el dret humanitari només és parcialment útil. Fa referència a les “persones que porten armes obertament”, la qual cosa els fa esdevenir

Quan utilitzem el terme “exèrcit”, ho fem en la seva accepció general, que inclou totes les forces armades concebudes per a la guerra, ja sigui defensiva o ofensiva, independentment del tipus d’arma: la força aèria, la marina, les forces especials o l’exèrcit en el sentit més restringit de “forces de terra”.

A més, hi ha una llarga llista de forces paramilitars i policials que poden pertànyer a l’exèrcit, a la policia o a tots dos i ser administrativament independents. Per determinar en quins casos es pot considerar que aquestes forces equivalen a un exèrcit, analitzarem a consciència la llista de forces d’aquest tipus alhora que presentem el criteri factual emprat per identificar els països sense exèrcit.

“combatents”. No determina un estatus administratiu i la definició només és vàlida “en temps de guerra o situacions de conflicte similars”; quart Conveni de Ginebra, articles 4 i 13. www.icrc.org.

3. IDENTIFICAR ELS PAÏSOS SENSE EXÈRCITS

Per determinar quins països independents manquen d'exèrcit, combinem dos criteris: un de jurídic i un de factual.

El criteri jurídic és determinat per la pregunta següent: l'ordre jurídic o constitucional d'un país conté cap element referent a la condició de les forces armades que indiqui que el país no té exèrcit? Aquest criteri pot tenir l'avantatge de constituir una base força sòlida per a la transparència i la sostenibilitat de l'estatus i la condició de país no-militaritzat. A més, en termes de dignitat i pau, és l'expressió de la "preeminència de la llei sobre la força". Tanmateix, no és una condició que tots els països de la nostra llista compleixin automàticament i, encara quan ho fan, cal que la confirmin els fets.

El criteri factual és determinat per la pregunta següent: la informació de camp obtinguda sobre cada país analitzat confirma o constata que el país no té exèrcit? És un criteri amb subcategories:

Seria tota una prova d'integritat, a més de molt pràctic, que poguéssim confiar plenament en el que declaren els països mateixos sobre el seu estatus, inclosa la legislació. Tanmateix, per diverses raons, no sempre estan disposats a afirmar públicament, ni tan sols en el seu ordre jurídic, que no disposen d'exèrcit. Alguns països fan veure que tenen un exèrcit, però, de fet, no en tenen; d'altres, per contra, afirmen que no tenen exèrcit malgrat que sí que en tenen. Per tant, cal informació factual més enllà del que els països declarin sobre la seva situació.

L'objectiu o la missió de les forces armades objecte d'estudi pot constituir una informació útil, però tampoc no és decisiva. Les professions de policia o soldat són diferents, de vegades molt, però en ocasions es poden transvasar forces d'una missió a l'altra, almenys si es compta amb l'equipament necessari per a les missions militars. Una altra possibilitat consistiria senzillament en disposar de més efectius a la policia per compensar la manca d'un exèrcit regular. Hi aprofundirem més endavant.

L'existència d'armament pesant en un país determinat podria ser un altre indicador de l'existència o no d'un exèrcit. Tanmateix, hi ha excepcions, perquè des que els guardacostes, la policia aèria o, més rarament, les patrulles frontereres disposen de vegades de vehicles, vaixells o aeronaus equipats amb armes pesants petites, com metralladores de gran calibre o canons petits, etc.

Més enllà de la combinació d'aquests tres primers enfocaments, en cas de dubte hem afegit una quarta dada: si hi ha forces paramilitars en un país determinat, quin estatus administratiu tenen? Són civils (personal de l'administració) o soldats amb un estatus especial? D'altra banda, aquestes forces depenen d'un ministeri específic o formen part de la policia? Amb aquesta informació, els criteris factuais sí que es podrien considerar clars i complets, perquè tots els països que complien la resta de requisits i també tenien forces paramilitars les integraven en la policia o en l'estructura del mateix ministeri i atorgaven als seus efectius l'estatus de personal de l'administració, mentre que els que semblaven disposar d'exèrcit atorgaven a aquestes forces i als seus efectius un estatus administratiu especial.

En el procediment d'identificació no hi hem tingut en compte el fet que set dels països que compleixen els criteris no tenen exèrcit propi però sí tractats de

defensa o d'amistat amb altres països, i alguns d'aquests tractats permeten la presència de forces militars estrangeres. En tot cas, aquests països són independents i lliures d'associar-se amb altres països amb propòsits de defensa, sense oblidar que tots aquests tractats són revocables. Independentment de les opcions que triïn en matèria de defensa, aquests països no disposen d'exèrcits nacionals ni efectuen pràctiques militars pròpies en el seu territori i amb la seva població. Malgrat que els pugui defensar un altre país, en la seva independència no disposen d'exèrcit. És per això que els incloem en la nostra llista. Aquests tractats i els seus efectes es presenten en el capítol següent.

TAULA 1: LLISTA ALFABÈTICA DE PAÏSOS IDENTIFICATS

Andorra	Mònaco
Ciutat del Vaticà	Nauru
Costa Rica	Niue
Dominica	Palau
Grenada	Panamà
Haití	Samoa
Illes Marshall	Saint Kitts i Nevis
Illes Salomó	Saint Lucia
Islàndia	Saint Vincent i les Grenadines
Kiribati	San Marino
Liechtenstein	Tuvalu
Maurici	Vanuatu
Micronèsia (Estats Federats de)	

3.1. EL CRITERI JURÍDIC

En primer lloc, cal subratllar que no hi ha l'obligació general imposada internacionalment de tenir un exèrcit o no. Atesa l'existència de països sense exèrcits, aquesta obligació mai no existirà.⁹ Tanmateix, pot ser que hi hagi tractats bilaterals o multilaterals que imposin o prohibeixin l'existència de forces armades en un país o un territori determinat.

En segon lloc, cal tenir en compte que, d'acord amb el dret internacional, cada país és en gran manera lliure de decidir què figura o no en la seva constitució. En tot cas, hi ha llarga tradició jurídica d'incloure en les constitucions els elements següents: els drets humans, les vies de reforma constitucional i les competències i l'organització de les institucions públiques, inclosa la distribució de competències entre els diferents poders de l'estat –el legislatiu, l'executiu i el judicial– i, quan escaigui, les relacions entre els estats federats i la seva federació. És un element amb una certa influència en el que tractarem tot seguit, perquè l'absència o existència d'un exèrcit, de la mateixa manera que les competències de guerra i de pau i a qui corresponen (el legislatiu o l'executiu) haurien de ser regulats per la constitució.¹⁰

En tercer lloc, el present estudi només analitza les disposicions constitucionals que regeixen les qüestions de seguretat en un sentit restringit: les clàusules sobre la policia i l'exèrcit. Malgrat que estan relacionades amb el poder de l'estat

9 Val a recordar l'obligació de resoldre les disputes pacíficament (Carta de les Nacions Unides, article 2 § 3) i sense l'ús de la força ni de l'amenaça i, per tant, sense recórrer a un exèrcit (article 2 § 4), en certa manera més important que el permís per tenir un exèrcit o l'obligació de tenir-lo. A més, podríem preguntar-nos si l'existència mateixa d'un exèrcit, encara que es dediqui només a la defensa o la dissuasió, constitueix o no en si una forma d'amenaça, benvolent o no.

10 En aquest treball no analitzem les clàusules que atorguen competències de guerra, ja siguin totals o parcials o destinades a l'executiu o el legislatiu, de cap dels països sense exèrcits en qüestió. Un estudi més exhaustiu d'aquesta qüestió es pot trobar a Mekhantar, Joël, i Porteilla, Raphaël (eds.), *Paix et constitutions*, CREDESPO, ESKA, Dijon, 2014.

i, en certa manera, amb els drets humans, aquestes clàusules de seguretat no sempre són presents en la constitució d'un país determinat. Un cop més, com que són temes de gran importància, considerem que les polítiques de pau i seguretat, com les relatives a la policia i les forces armades, haurien d'estar organitzades constitucionalment.

Finalment, ens agradaria posar en relleu que en les constitucions l'espai dedicat a la pau és molt més ampli que el dedicat a qüestions militars o policials, però que es pot ampliar encara més: unes polítiques exhaustives, que incloguin la incorporació de mecanismes de pau i de prevenció de la guerra a totes les activitats de l'estat (quan s'integren i es dissenyen a través d'una constitució) poden resultar molt concretes, eficients i duradores, amb la qual cosa permetrien als estats-nació adquirir una orientació plenament pacífica i esdevenir un exemple de la pau al servei de la població.¹¹

EL CRITERI JURÍDIC: UNA ANÀLISI DETALLADA

L'ordre jurídic o constitucional d'un país conté cap element referent a la condició de les forces armades que indiqui que el país no té exèrcit?

A. PAÏSOS EN QUÈ SE SATISFÀ EXPRESSAMENT EL CRITERI JURÍDIC

Tres països compleixen el criteri: Costa Rica, Kiribati i Panamà. En aquests països no hi ha exèrcit ni la constitució permet que n'hi hagi. A Costa Rica i Panamà, l'ordre jurídic disposa que es pot reforçar la policia en cas

¹¹ Per a un inventari detallat de les possibilitats que planteja una constitució per introduir mecanismes de pau en la pràctica pública i privada, vegeu: Christophe Barbey, *La démarche constitutionnelle en faveur de la paix à l'exemple des constitutions locales*, al col·loqui "Paix et constitutions" (resum de les intervencions), p. 401-406. Resumit i traduït parcialment a: Barbey Christophe, "Peace and constitutions", a *Peace in progress 18*, Institut Català Internacional per la Pau, novembre de 2013, <http://www.icip-perlapau.cat/e-review/issue-18-november-2013/index.htm>.

d'emergència.¹² En tot cas, ni tan sols llavors es pot crear un exèrcit. La clàusula mai no ha estat executada, malgrat que han envaït Costa Rica dues vegades.¹³

12 En el present estudi, quan és possible, les disposicions jurídiques se citen amb la versió oficial en la llengua original i, quan cal una traducció, oficial o no, s'hi adjunta.

Costa Rica: “*Artículo 12. Se proscribe el Ejército como institución permanente. Para la vigilancia y conservación del orden público, habrá las fuerzas de policía necesarias. Sólo por convenio continental o para la defensa nacional podrán organizarse fuerzas militares; unas y otras estarán siempre subordinadas al poder civil; no podrán deliberar, ni hacer manifestaciones o declaraciones en forma individual o colectiva.*”

Traducció: “Article 12. Es proscriu l'exèrcit com a institució permanent. Per a la vigilància i el manteniment de l'ordre públic, es disposaran les forces de policia necessàries. Només es podran organitzar unes forces militars a través d'un conveni continental o per a la defensa nacional; en tots dos casos estaran sempre subordinades al poder civil; no podran deliberar ni fer manifestacions o declaracions, ni de manera individual ni col·lectiva.”

Panamà: “*Título XII: Defensa nacional y seguridad pública. Artículo 310.- La República de Panamá no tendrá ejército. Todos los panameños están obligados a tomar las armas para defender la independencia nacional y la integridad territorial del Estado. Para la conservación del orden público, la protección de la vida, honra y bienes de quienes se encuentren bajo jurisdicción del Estado y para la prevención de hechos delictivos, la Ley organizará los servicios de policía necesarios, con mandos y escalafón separados. Ante amenaza de agresión externa podrán organizarse temporalmente, en virtud de la ley, servicios especiales de policía para la protección de las fronteras y espacios jurisdiccionales de la República. El Presidente de la República es el jefe de todos los servicios establecidos en el presente Título; y éstos, como agentes de la autoridad, estarán subordinados al poder civil; por tanto, acatarán las órdenes que emitan la autoridades nacionales, provinciales o municipales en el ejercicio de sus funciones legales.*”

Artículo 311.- Los servicios de policía no son deliberantes y sus miembros no podrán hacer manifestaciones o declaraciones políticas en forma individual o colectiva. Tampoco podrán intervenir en la política partidista, salvo la emisión del voto. El desacato a la presente norma será sancionado con la destitución inmediata del cargo, además de las sanciones que establezca la Ley.

Artículo 312.- Sólo el gobierno podrá poseer armas y elementos de guerra. Para su fabricación, importación y exportación, se requerirá permiso previo del Ejecutivo. La ley definirá las armas que no deban considerarse como de guerra y reglamentará su importación, fabricación y uso.”

Traducció: “Article 310. La República de Panamá no tindrà exèrcit. Tots els panamenys tenen el deure de prendre les armes per defensar la independència nacional i la integritat territorial de l'estat. Per a la conservació de l'ordre públic, la protecció de la vida, l'honor i els béns dels subjectes a la jurisdicció de l'estat i per a la prevenció de fets delictius, la Llei organitzarà els serveis de policia necessaris, amb uns comandaments i una jerarquia separats. En cas d'amenaça d'agressió externa es podrà organitzar temporalment, en virtut de la Llei, uns serveis especials de policia per a la protecció de les fronteres i els espais jurisdiccionals de la República. El President de la República és el cap de tots els serveis establerts en el present títol, que, en qualitat d'agents de l'autoritat, se subordinaran al poder civil; per tant, acataran les ordres emeses per les autoritats nacionals, provincials o municipals en l'exercici de les seves funcions legals.

Article 311: Els serveis de policia no tenen caràcter deliberatiu i els seus membres no podran efectuar manifestacions o declaracions polítiques ni de manera individual ni col·lectiva. Tampoc no podran intervenir en la política partidista, excepte pel que fa a l'emissió del vot. El desacatament de la present norma se sancionarà amb la destitució immediata del càrrec, a més de les sancions que estableixi la Llei.

Article 312. Només el govern podrà posseir armes i elements de guerra. La fabricació, importació i exportació d'aquests articles requerirà el permís previ de l'executiu. La Llei definirà les armes que no s'han de considerar de guerra i en reglamentarà la importació, la fabricació i l'ús.”

D'altra banda, la constitució de Kiribati no inclou una clàusula relativa a tropes de reforç en casos d'emergència.¹⁴

Hi ha un altre país que compleix els criteris, però només en temps de pau: Liechtenstein. En temps de pau no disposa d'exèrcit, però es pot formar una força militar quan calgui. No hi ha res a la constitució que determini si la força ha de ser autònoma (unes forces militars de ple dret) o si ha de formar part de la policia. Una vegada més, mai no s'ha fet recurs a aquesta clàusula, ni tan sols durant les dues Guerres Mundials, durant les quals el país era en risc i sense defensa.¹⁵ La constitució de Liechtenstein se sotmeté a una àmplia revisió l'any 2003, però aquesta clàusula no es modificà.¹⁶

El Japó compleix els requisits per considerar que prohibeix explícitament l'exèrcit en la seva constitució (article 9), però aquest país no compleix el criteri factual, perquè en realitat disposa d'un dels exèrcits més poderosos del món.¹⁷

13 Leonard Bird, *Costa Rica. The unarmed democracy*, Sheppard Press, Londres, 1984, p. 107 i 127.

14 **Kiribati**: "Forces de l'ordre. Article 126. No s'establirà cap força de l'ordre a part de la Policia de Kiribati, el Servei Penitenciari, el Servei de Protecció Marítima i l'Escola d'Entrenament Marítim."

15 Malgrat que Liechtenstein i Suïssa formen una unió monetària i fronterera, no els uneix un acord de defensa, que violaria la neutralitat de tots dos països. Durant les guerres, els suïssos van construir defenses al llarg del Rin, de manera que deixaven Liechtenstein totalment indefens.

16 **Liechtenstein**: "Artikel 44. 1) Jeder Waffenfähige ist bis zum zurückgelegten 60. Lebensjahre im Falle der Not zur Verteidigung des Vaterlandes verpflichtet. 2) Ausser diesem Falle dürfen bewaffnete Formationen nur insoweit gebildet und erhalten werden, als es zur Vernehmung des Polizeidienstes und zur Aufrechterhaltung der Ordnung im Innern notwendig erscheint. Die näheren Bestimmungen hierüber trifft die Gesetzgebung."

Traducció: "Article 44. 1) Tot home capaç de portar una arma serà susceptible, fins a complir el seu 60è aniversari, de servir en la defensa del seu país en cas d'emergència. 2) Amb l'excepció de les dites circumstàncies, només es poden formar i mantenir grups armats en la mesura necessària per la provisió del servei de policia i el manteniment de l'ordre intern. La llei establirà unes disposicions més detallades en aquest sentit."

17 **Japó**: "Capítol II. Renúncia a la guerra. Article 9. Amb l'aspiració sincera a una pau internacional basada en la justícia i l'ordre, el poble japonès renuncia per sempre a la guerra com a dret sobirà de la nació i a l'amenaça o l'ús de la força com a mitjà per resoldre les disputes internacionals. En compliment de l'objectiu establert pel paràgraf anterior, mai no es mantindran forces terrestres, marítimes ni aèries, ni qualsevol altre element potencialment bèl·lic. No es reconeixerà el dret de l'estat a la bel·ligerància."

B. PAÏSOS QUE COMPLEIXEN EL CRITERI AMB UN SILENCI CONSTITUCIONAL INTENCIONAT

Per què pronunciar-se sobre quelcom (un exèrcit) que no existeix? Potser no cal que una constitució mencioni una institució militar inexistent, sobretot si es tracta de mantenir la discreció. Identificar un silenci constitucional deliberat com aquest requereix informació sobre la redacció de la constitució (una font d'informació que rarament ens és accessible, perquè normalment rau en arxius locals) o mitjançant una anàlisi comparativa de la constitució. Aquesta lectura comparada és possible, per exemple, si la constitució dedica molt de text a les qüestions policials però no menciona l'exèrcit; això implica que els creadors de la constitució pretenien definir els aspectes securitaris precisament d'aquella manera. Si haguessin volgut pronunciar-se sobre l'exèrcit –un tema d'importància similar i de categoria jurídica similar al de la policia– també ho haurien fet en el text de la constitució.

A Nauru,¹⁸ Tuvalu¹⁹ i el Vaticà,²⁰ la policia es descriu o menciona en la constitució amb prou nivell de detall per concloure que, legalment, no es poden

Tanmateix, amb un pressupost de 59.300 milions de dòlars l'any 2013, Japó té el 6è pressupost militar més alt del món (2013, base de dades de despesa militar de SIPRI, www.sipri.org).

18 **Nauru:** “Competència del Parlament d'establir un Consell de Servei Públic i establir disposicions especials en matèria policial. Article 69.-(1.) El Parlament pot disposar una de les mesures següents o totes dues: (a) atorgar les competències i funcions del Secretari General, d'acord amb les clàusules 1 i 2 de l'article 68, a una Junta de Servei Públic formada pel Secretari General, que n'ha de ser el president, i un mínim de dues persones més no pertanyents al Parlament, o (b) d'acord amb la clàusula 2 d'aquest article, atorgar al representant públic responsable de les Forces de Policia de Nauru les competències i funcions del Secretari General, d'acord amb la clàusula 1 de l'article 68, en la mesura en què s'apliquin a o en relació amb els representants públics de la Força de Policia de Nauru.

(2.) Quan el Parlament s'aculli al paràgraf b de la clàusula 1 d'aquest article: (a) també farà el necessari per a l'establiment d'un Consell de Servei de Policia format per un mínim de tres persones que no siguin membres del Parlament, una de les quals serà el president del Tribunal Suprem, que el presidirà, l'altra el Secretari General i la tercera una persona escollida pels membres de la Força de Policia de Nauru per la via i en els termes establerts per la legislació; (b) la competència del responsable públic que comanda la Força de Policia de Nauru de nomenar persones per exercir o ocupar càrrecs en la Força de Policia de Nauru quedarà sotmesa a l'autorització del Consell del Servei de Policia, d'acord amb el que disposi la legislació; i (c) el Secretari General o, quan el Parlament hagi disposat la formació d'un Consell de Servei Públic, el Consell de Servei Públic no exerciran les competències ni executaran les funcions establertes

formar unes altres forces armades (excepte, potser, en situacions d'emergència) sense la consegüent decisió constitucional. A Islàndia, l'any 1999 es va derogar una única clàusula relativa al fet que la població porti armes en cas de perill, sense que fos reemplaçada per cap altra referència a qüestions militars. Si els legisladors constitucionals haguessin volgut pronunciar-se altrament sobre l'exèrcit, ho hagueren fet totes dues vegades.²¹

per les clàusules 1 i 2 de l'article 68 quan l'apliquin a o en relació amb els representants públics de la Força de Policia de Nauru.

(3.) D'acord amb aquest article, el Consell del Servei de Policia pot apel·lar en cas que el responsable públic que comanda la Força de Policia de Nauru decideixi destituir un responsable públic del seu càrrec o exercir el control disciplinari sobre un representant públic; el Consell apel·larà a instàncies del representant públic objecte de la decisió.

(4.) El Consell del Servei de Policia exercirà aquelles competències i funcions addicionals que li atorgui la llei i regularà el seu funcionament mitjançant els seus procediments propis, d'acord amb aquest article i qualsevol llei aplicable.

(5.) A menys que la llei disposi el contrari, no es pot apel·lar cap decisió del Consell del Servei de Policia.”

19 **Tuvalu:** Hi ha una disposició referent a la policia, però res més: “157. La Força de Policia. (1) S'estableix una oficina del cap de policia en el si de la Policia de Tuvalu. (2) El cap de la Policia es nomenarà d'acord amb l'article 159(5)(a) (relatiu al nomenament del cap de la Policia). (3) Amb l'excepció del cap de la Policia, els membres de la Policia de Tuvalu amb un rang igual o superior al d'inspector (o el rang equivalent definit o derivat d'una llei del Parlament) poden ser nomenats, destituïts o sotmesos a mesures disciplinàries de la mateixa manera, amb les modificacions necessàries, en tant que membres del Servei Públic, d'acord amb l'article 155 (el Servei Públic). (4) La resta de membres de la policia de Tuvalu poden ser nomenats, destituïts o sotmesos a mesures disciplinàries pel cap de la Policia, amb la possibilitat d'apel·lar davant la Comissió del Servei Públic en cas de destitució o de mesura disciplinària.

20 Constitució de l'**Estat Vaticà**, de 26 de novembre de 2000. Article 14: “Il Presidente della Commissione, oltre ad avvalersi del Corpo di Vigilanza, ai fini della sicurezza e della polizia può richiedere l'assistenza della Guardia Svizzera Pontificia.”

Traducció: “El president de la comissió (cap de l'òrgan executiu i cap de l'organisme legislatiu), a més de supervisar la policia, pot convocar la Guàrdia Suïssa del Papa amb finalitats policials o de seguretat.” L'any 2002, el “Corpo de vigilanza” fou rebatejat com “Corpo de gendarmeria del Stato del Vaticano”, una denominació que defineix millor la seva naturalesa. La Guàrdia Suïssa, com indica el nom mateix, és una guàrdia.

21 La clàusula de portament d'armes estava redactada de la manera següent [nota del traductor: traducció al català a partir de la traducció oficial a l'anglès que constava en l'original d'aquest article]: “Article 75: “Tota persona capaç de portar armes tindrà l'obligació de participar en la defensa del país, tal com disposi la llei”.

Hi havia un projecte per tornar a redactar la constitució d'Islàndia, l'esborrany del qual disposava la prohibició total del servei militar obligatori: “Article 31. Prohibició del servei militar obligatori. La llei mai no podrà establir el servei militar obligatori.” http://stjornlagarad.is/other_files/stjornlagarad/Frumvarp-enska.pdf. En una votació consultiva efectuada el 20 d'octubre de 2012, els votants van aprovar el text proposat amb una majoria considerable (> 66%): https://en.wikipedia.org/wiki/Icelandic_constitutional_referendum Tanmateix, segons el que sabem, el parlament elegit el 2013 ha suspès el procés. <http://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/thorvaldur-gylfason/democracy-on-ice-post-mortem->

C. EL CRITERI JURÍDIC ES COMPLEIX MITJANÇANT UN ACORD INTERNACIONAL, PERÒ LA CONSTITUCIÓ NO FA REFERÈNCIA A LA QÜESTIÓ

Les constitucions dels països següents no fan esment en relació amb la policia ni l'exèrcit. Pel que fa als tractats que tenen amb altres països, varien en termes de defensa, però en tots els casos aquests països requeririen la cooperació d'un altre estat si, en qualsevol moment, sorgís la idea de formar o tornar a formar un exèrcit.

Hi ha dos tractats totalment idèntics que vinculen Andorra amb França i Espanya, respectivament. La seva influència directa en les polítiques de seguretat d'Andorra és escassa. No obstant això, inclouen una clàusula que garanteix la sobirania d'Andorra i estipula que, en cas de perill greu, França i Espanya tenen el deure de considerar la situació, conjuntament amb el govern andorrà, i de debatre sobre les mesures adequades.²²

Els tractats i les lleis constitucionals que vinculen les Illes Cook i Nova Zelanda deleguen clarament a Nova Zelanda la responsabilitat d'ajudar aquestes illes, en un sentit general, en matèria de seguretat i de fer-ho en cooperació amb aquest

[of-icelandic-constitution](#) (article amb data de 19 de juny de 2013).

²² **Andorra:** “Tractat de bon veïnatge, d'amistat i de cooperació entre el Principat d'Andorra, la República Francesa i el Regne d'Espanya (1 de desembre de 1994). “Article 3: La República francesa i el Regne d'Espanya respecten la sobirania i la independència del Principat d'Andorra i també la integritat del seu territori. Es comprometen en cas de violació, d'amenaça de violació de la sobirania, de la independència o de la integritat territorial del Principat, a dur a terme, entre ells i amb el Govern andorrà, consultes per tal d'examinar les mesures que podrien revelar-se necessàries a fi d'assegurar-ne el respecte.”

Malgrat que Andorra no té aquesta intenció, la creació d'un exèrcit seria compatible amb un tractat d'amistat signat amb els dos països que encerclen totalment Andorra? Seria amistós (el títol del tractat empra el terme “de bon veïnatge”) formar un exèrcit si, per començar, els únics països contra els que es podria emprar serien els estats parts d'un tractat d'amistat d'aquest tipus? A més, atès que, per raons històriques, el president de França també és cap d'estat d'Andorra (acompanyat del bisbe de la Seu d'Urgell), també tindria veu sobre la qüestió. En aquest punt, l'interessant és que un tractat de “relacions d'amistat entre nacions” substitueix i, fins a un cert punt, prohibeix la hipotètica existència d'un exèrcit.

país. Si les Illes Cook pretenguessin formar un exèrcit i en tinguessin els mitjans, Nova Zelanda hi seria implicada necessàriament.²³

Les lleis i els tractats entre Niue i Nova Zelanda són similars, amb efectes semblants als textos que vinculen les Illes Cook i Nova Zelanda.²⁴

El tractat adoptat per Mònaco i França és de naturalesa cooperativa.²⁵ Tanmateix, quan sigui possible i en consulta amb el govern de Mònaco, atorga plenes competències de defensa a França.

23 **Illes Cook:** Tot seguim reproduïm un extracte de la “Declaració conjunta centenària” sobre els Principis de la relació entre Nova Zelanda i les Illes Cook. Reflecteix amb claredat la situació jurídica de les seves relacions i fa un recordatori de tots els documents anteriors.

“Defensa i seguretat 1. El Govern de les Illes Cook disposa de plenes competències legals i executives pel que fa a la seva pròpia defensa i seguretat. L’apartat 5 de la Llei constitucional de les Illes Cook, de 1964, reflecteix la responsabilitat d’ajudar les Illes Cook, però no qualifica el caràcter d’estat de les Illes. 2. D’acord amb les seves responsabilitats constitucionals, el Govern de Nova Zelanda seguirà ajudant el Govern de les Illes Cook en la defensa de les Illes, en funció de les sol·licituds ocasionals d’ajuda pel Govern de les Illes Cook. 3. Els signataris es comprometen a: (a) cooperar amb la seva contrapart i ajudar-la en la defensa i la seguretat nacional d’acord amb les seves capacitats respectives; i (b) consultar-se periòdicament en matèria de defensa i seguretat i assessorar-se mútuament de qualsevol risc que pugui afectar un o tots dos signataris tan aviat com en tinguin coneixement.”

24 **Niue:** Llei constitucional de 1974, ratificada tant per Niue com per Nova Zelanda. (Negreta afegida per l’autor.) “6. Afers exteriors i defensa. Cap part d’aquesta Llei o de la Constitució modificarà les responsabilitats que, pel dret de Nova Zelanda, té Sa Majestat la Reina pel que fa als afers exteriors i la defensa de Niue. [...] 8. Cooperació entre Nova Zelanda i Niue. S’aplicaran les disposicions dels articles 6 i 7 d’aquesta Llei i a qualsevol altre aspecte de la relació entre Nova Zelanda i Niue que pugui, ocasionalment, motivar una cooperació positiva entre Nova Zelanda i Niue **després de les consultes pertinents** entre el Primer Ministre de Nova Zelanda i el Primer Ministre de Niue, i d’acord amb les polítiques dels seus governs respectius; així mateix, si sembla desitjable que la legislació de Niue adopti disposicions per portar a efecte aquestes polítiques, que les disposicions corresponents s’efectuïn únicament de la manera establerta per la constitució.”

25 **Mònaco:** Tractat de cooperació amb França, de 24 d’octubre de 2002. Article 1: “La República francesa assegura al Principat de Mònaco la defensa de la seva independència i la seva sobirania i garanteix la integritat del territori monegasc en les mateixes condicions que el seu. El Principat de Mònaco es compromet a fer que les accions que efectuï en l’exercici de la seva sobirania coincideixin amb els interessos fonamentals de la República francesa en el domini polític, econòmic, de seguretat i de defensa. Amb aquesta finalitat s’efectuarà, periòdicament i en tant que sigui necessari, una concertació apropiada.

Article 4. La República francesa pot, si el Príncep així ho sol·licita o autoritza, fer entrar i romandre al territori del Principat de Mònaco les forces necessàries per a la seguretat de tots dos estats. Tanmateix, la dita sol·licitud o la dita autorització no són necessàries quan la independència, la sobirania o la integritat del

D. EL CRITERI JURÍDIC ES COMPLEIX MITJANÇANT UN ACORD INTERNACIONAL I LA CONSTITUCIÓ ES PRONUNCIA EN AQUEST RESPECTE

La constitució de Palau fou adoptada l'any 1979 i no es pronuncia sobre qüestions de defensa, si exceptuem el fet que una votació del poble pot permetre que es delegui l'apartat de defensa a un altre estat. El Conveni de Lliure Associació amb els Estats Units d'Amèrica entrà en vigor l'any 1994, després de nou referèndums, una decisió del tribunal constitucional i una esmena de la constitució. Per permetre les activitats nuclears, la constitució de Palau requereix una votació popular amb majoria de tres quarts, i el Conveni comporta l'autorització del pas d'armament i vaixells propulsats per energia nuclear. La majoria de tres quarts necessària per permetre el pas d'enginyers nuclears i, per tant, l'acceptació del Conveni per la població no es van assolir mai, malgrat els vuit intents. En conseqüència, després d'una sentència constitucional, una esmena de la constitució disposà que la decisió d'adoptar únicament el Conveni es fes per majoria simple (un vot per sobre del 50%),²⁶ la

territori del Principat de Mònaco estiguin amenaçades d'una manera greu i immediata i el funcionament normal dels poders públics s'hagin interromput.”

26 **Palau:** “Capítol II. Sobirania i supremacia. [...] Article 3. Les principals competències governamentals, que inclouen, entre d'altres, la defensa, la seguretat o els afers exteriors, es poden delegar mitjançant un tractat, un conveni o un altre tipus d'acord entre la república sobirana de Palau i una altra nació sobirana o organització internacional, a condició que el dit tractat, conveni o acord sigui aprovat per un mínim de dos terços (2/3) dels membres de cada càmera del parlament Olbiil Era Kelulau i per una majoria de vots en el referèndum nacional corresponent, tenint en compte que tot acord d'aquest tipus que autoritzi l'ús, les proves, l'emmagatzemament o l'eliminació d'armes nuclears, biològiques, de gas o compostes de productes químics tòxics i destinades a la guerra requerirà l'aprovació d'un mínim de tres quarts (3/4) dels vots emesos en el dit referèndum.”

“Primera esmena, Article 14. (a) Per evitar les incoherències que, abans d'aquesta esmena, el Tribunal Suprem de Palau va constatar entre l'article 324 del Conveni de Lliure associació i els seus acords derivats amb els Estats Units d'Amèrica i d'altres articles de la Constitució de la República de Palau, el capítol XIII, article 6 de la Constitució i la frase final del capítol II, article 3, el text que estableix que '[tenint en compte que] tot acord d'aquest tipus que autoritzi l'ús, les proves, l'emmagatzemament o l'eliminació d'armes nuclears, biològiques, de gas o compostes de productes químics tòxics i destinades a la guerra requeriran l'aprovació d'un mínim de tres quarts (3/4) dels vots emesos en el dit referèndum' no s'aplicarà a les votacions per aprovar el Conveni de Lliure Associació i els seus acords derivats [...].

“Conveni de Lliure Associació amb els Estats Units d'Amèrica. Títol tercer: Relacions de seguretat i defensa. Capítol 1. Autoritat i responsabilitat. Article 311. S'exclourà totalment de la jurisdicció territorial de la República de Palau les forces i el personal militars, així com les accions amb objectius militars, de qualsevol país excepte els Estats Units d'Amèrica, tal com s'estableix en l'article 312. [...] Article 312. El

qual finalment va ésser assolida. Des de llavors la defensa s'ha delegat totalment als Estats Units d'Amèrica d'acord amb la constitució i amb el Conveni de Lliure Associació.

Govern dels Estats Units gaudeix d'autoritat i responsabilitat plenes en matèria de seguretat i defensa a Palau o en relació amb Palau. En els termes de qualsevol acord negociat a partir del capítol II del present títol, el Govern dels Estats Units pot efectuar, dins del territori, les aigües i l'espai aeri de Palau, les activitats i operacions necessàries per a l'exercici de la seva autoritat i responsabilitat tal com es defineix en el present títol. El Govern dels Estats Units pot convidar les formes armades d'altres nacions a utilitzar les instal·lacions i zones militars de Palau de manera conjunta amb les forces armades dels Estats Units i sota el control dels Estats Units. [...] Article 313: El Govern de Palau renunciarà a aquelles accions que el Govern dels Estats Units, prèvia consulta amb aquell Govern, determini que són incompatibles amb la seva autoritat i responsabilitat en matèria de seguretat i defensa a Palau o en relació amb Palau. [...] Capítol II: Instal·lacions de defensa i drets operatius. [...] Article 324: En l'exercici a Palau de la seva autoritat i responsabilitat d'acord amb aquest títol, el Govern dels Estats Units no utilitzarà, provarà, emmagatzemarà ni eliminarà armes nuclears, biològiques, de gas o compostes de productes químics tòxics i destinades a la guerra. Així mateix, el Govern de Palau garanteix al Govern dels Estats Units que, en exercir les seves responsabilitats de seguretat i defensa d'acord amb el present títol, el Govern dels Estats Units té dret a operar vaixells i aeronaus de propulsió nuclear o de capacitat nuclear dins la jurisdicció de Palau, sense confirmar ni negar la presència ni l'absència d'aquest tipus d'armament dins de la jurisdicció de Palau. [...] Capítol III. Tractats de defensa i acords de seguretat internacionals. Article 331: D'acord amb els termes del present Conveni i els seus acords relacionats, el Govern dels Estats Units assumirà i exercirà en exclusiva, pel que fa a Palau, tots els drets, obligacions, responsabilitats i beneficis de: (a) Qualsevol tractat de defensa o acord de seguretat internacional aplicat pel Govern dels Estats Units en tant que autoritat administradora del territori fideïcomissari de les Illes del Pacífic existent el dia anterior de l'entrada en vigor del present Conveni; i (b) qualsevol tractat de defensa o acord de seguretat internacional del qual el Govern dels Estats Units sigui o pugui esdevenir estat part i que determini que és aplicable a Palau. Aquesta determinació pel Govern dels Estats Units ha d'anar precedida de la consulta corresponent al Govern de Palau. [...] Capítol V: Disposicions generals, article 351. (a) El Govern dels Estats Units i el Govern de Palau formaran un comitè conjunt habilitat per prendre en consideració les possibles disputes derivades de l'aplicació del present títol i els seus acords relacionats. [...] (d) Els assumptes no resolts en el comitè conjunt s'elevaran al Govern dels Estats Units i el Govern de Palau perquè els resolguin, i s'atorgarà al Govern de Palau, per via ràpida, una oportunitat de plantejar en persona al secretari de defensa dels Estats Units les seves preocupacions en relació amb qualsevol qüestió no resolta que posi en risc la continuïtat de la seva associació amb el Govern dels Estats Units. Article 352. En l'exercici de la seva autoritat i responsabilitat, en els termes del present Conveni, el Govern dels Estats Units respectarà degudament tant l'autoritat i la responsabilitat del Govern de Palau derivades del present Conveni com la responsabilitat del Govern de Palau de garantir el benestar de Palau i el seu poble. El Govern dels Estats Units i el Govern de Palau acorden que l'exercici de l'autoritat i responsabilitat dels Estats Units establertes en el present títol està orientat a la seguretat i el benefici mutu de Palau i els Estats Units, i que qualsevol atac contra Palau constituïria una amenaça contra la pau i la seguretat de la regió sencera, així com un perill per als Estats Units. En cas d'un atac d'aquesta mena o de l'amenaça d'un atac tal, el Govern dels Estats Units emprendria les accions corresponents per contrarestar el risc contra els Estats Units i Palau, d'acord amb els seus processos constitucionals. Article 353 (a) El Govern dels Estats Units no inclourà el Govern de Palau com a part explícita en una declaració formal de guerra sense el consentiment explícit del Govern de Palau.”

La constitució de les Illes Marshall inclou nombroses clàusules en matèria de defensa. Hi ha una clàusula sobre la delegació i regulació dels afers exteriors i de defensa a través tant del govern com del parlament. Conté dues clàusules de drets humans: l'una prohibeix l'acantonament de tropes en habitatges privats sense el consentiment del seu propietari, tant en temps de pau com en temps de guerra (en temps de guerra, a menys que ho permeti la llei). Aquesta clàusula té molt de valor, perquè el tractat amb els Estats Units autoritza la presència de tropes estrangeres al país. Les altres clàusules estableixen un servei alternatiu al servei militar obligatori, si fos instaurat.²⁷

La constitució dels Estats Federats de Micronèsia declara, senzillament, que la defensa nacional és competència del poder legislatiu.²⁸ Com s'ha exposat anteriorment, els assumptes de seguretat són massa importants per excloure'ls de la constitució i cedir-los en exclusiva al parlament, especialment si es deleguen a un altre estat. Tanmateix, com que la defensa la garanteix un tractat

²⁷ **Illes Marshall** (*en ordre d'aparició a la constitució*): “Capítol II. Declaració de drets. Apartat 2. Esclavitud i servitud involuntària. (1) Cap persona serà sotmesa a esclavitud o servitud involuntària, ni es requerirà a cap persona d'efectuar treballs forçats o obligatoris. (2) Pel que fa a aquest apartat, el terme “treballs forçats o obligatoris” no inclou: [...] (c) cap servei requerit per la llei en lloc del servei militar obligatori, quan aquest servei s'ha requerit legalment a d'altres. [...] Article 9. Aquarterament de soldats. En temps de pau, cap soldat no s'aquartermarà en una casa sense el consentiment del seu propietari; en temps de guerra només ho podrà fer d'acord amb el que disposi la llei. [...] Article 11. Reclutament obligatori i objecció de consciència. Cap persona no serà reclutada obligatòriament per servir a les forces armades de les Illes Marshall excepte en temps de guerra o de risc imminent de guerra certificat pel Govern. Així mateix, cap persona no serà reclutada obligatòriament si, després d'haver-li donat una oportunitat raonable de presentar-se a files, ha fet constar que és objector de consciència contra la participació a la guerra. [...] Capítol V. L'executiu. Article 1. Autoritat executiva i responsabilitat col·lectiva del Govern. [...] (3) L'autoritat executiva atorgada així al Govern inclourà, sense limitar-s'hi, les competències, funcions, deures i responsabilitats següents: [...] (d) el Govern serà responsable de gestionar els afers exteriors de les Illes Marshall, ja sigui mitjançant un tractat o d'una altra manera: Amb la condició que finalment no s'accepti cap tractat i que cap ambaixador ni cap de missió diplomàtica sigui nomenat pel Govern sense l'aprovació del Nitijela, a través de la corresponent resolució. (e) El Govern serà responsable de prendre les disposicions corresponents que resultin raonables i necessàries per a la seguretat de les Illes Marshall; amb la condició que en cap cas unes forces armades es poden formar o acantonar a les Illes Marshall en temps de pau excepte si ho estableix la llei; [...]”

²⁸ **Estats Federats de Micronèsia**: “Capítol IX. Legislatiu. Article 1. El poder legislatiu del govern nacional rau en el congrés dels estats federats de Micronèsia. Article 2. Les competències següents es deleguen expressament al congrés: (a) disposar el necessari per a la defensa nacional; [...]”

amb un estat estranger, resulta útil que el parlament gaudeixi d'un cert grau d'autonomia pel que fa als continguts i les revisions del dit tractat.

Des de 1986 dos tractats amb textos similars, tots dos denominats “conveni de lliure associació”, vinculaven, malgrat que separadament, les Illes Marshall i els Estats Federats de Micronèsia amb els Estats Units d'Amèrica. Dos tractats diferents, un corresponent a les Illes Marshall i un per a Micronèsia, s'adoptaren durant el procés de revisió dels convenis de 2003. No obstant això, els textos romanen del tot inalterats pel que fa a les qüestions de defensa.²⁹ Els tractats estableixen que els poders de l'estat en matèria de defensa es deleguen als Estats Units d'Amèrica, totalment pel que fa a la defensa en si mateixa i parcialment pel que fa als tractats de defensa amb altres països. Els convenis són molt detallats i comporten una càrrega considerable per a l'autonomia dels països en matèria de defensa i les relacions internacionals és elevada. Tanmateix, en els convenis s'instauren mecanismes de gestió de conflictes i processos de comunicació eficaços.³⁰

29 Illes Marshall i Estats Federats de Micronèsia: “Conveni de Lliure Associació amb els Estats Units d'Amèrica. [...] Títol tercer: Relacions de seguretat i defensa. Capítol 1. Autoritat i responsabilitat. Article 311. (a) El Govern dels Estats Units gaudeix d'autoritat i responsabilitat plenes en matèria de seguretat i defensa a les Illes Marshall i els Estats Federats de Micronèsia o en relació amb les Illes Marshall i els Estats Federats de Micronèsia. (b) Aquesta autoritat i responsabilitat inclou: (1) l'obligació de defensar les Illes Marshall i els Estats Federats de Micronèsia i els seus pobles d'atacs o de l'amenaça d'atacs de la mateixa manera que són defensats els Estats Units i els seus ciutadans; [...].

30 Conveni de Lliure Associació amb els Estats Units d'Amèrica. “Article 313 [...] (b) Les consultes a les quals fa referència aquest article es portaran a terme de manera expeditiva i en instàncies d'alt nivell dels governs implicats, mentre que la decisió subsegüent del Govern dels Estats Units a la qual fa referència el present article serà necessàriament una decisió presa a nivells interinstitucionals elevats del Govern dels Estats Units. (c) S'atorgarà al Govern de les Illes Marshall o dels Estats Federats de Micronèsia una oportunitat, per via d'urgència, per plantejar en persona al secretari d'estat i el secretari de defensa dels Estats Units les seves preocupacions per qualsevol decisió presa d'acord amb el present article.”

E. PAÏSOS QUE NO COMPLEIXEN EL CRITERI JURÍDIC: LES CLÀUSULES SECUNDÀRIES ESMENTEN L'EXÈRCIT

Aquests països són **Dominica, Grenada, Maurici, Samoa, les Illes Salomó, Saint Kitts i Nevis, Saint Lucia i Saint Vincent i les Grenadines**. Són clàusules de diversos tipus, però normalment de drets humans. Per exemple, la clàusula que indica que un servei substitutori del servei militar no constitueix treballs forçats és present, amb la mateixa formulació, a les constitucions de **Dominica, Grenada, Maurici, Saint Lucia, Saint Vincent i les Illes Salomó**, com a vestigi clar que el procés d'emancipació de l'Imperi Britànic fou liderat per la Commonwealth.³¹ Aquesta clàusula també es pot trobar, amb redaccions diferents, a les constitucions de **Saint Kitts i Nevis,³² Samoa³³ i Tuvalu.³⁴** Així mateix, en les constitucions de **Saint Kitts i Nevis, Saint Lucia i Saint Vincent i les Granadines** també hi ha una clàusula que protegeix la llibertat religiosa dels soldats.³⁵ Aquestes clàusules no tenen cap aplicació en absència d'un exèrcit ni

31 "Article 4. Protecció respecte de l'esclavitud i els treballs forçats. [...] (2) No s'exigirà a cap persona que efectui treballs forçats. (3) Pel que fa a aquest article, l'expressió 'treballs forçats' no inclou: [...] (c) Cap treball d'un membre de les forces de l'ordre en l'execució dels seus deures com a tal o, en el cas d'una persona que hagi fet objecció de consciència per no servir en les forces navals, militars o aèries, cap treball que, d'acord amb la llei, la dita persona hagi d'efectuar en substitució d'aquest servei; [...]."

32 **Saint Kitts i Nevis:** "Protecció respecte de l'esclavitud i els treballs forçats. [...] 6. [...] (2) No es requerirà a cap persona que efectui treballs forçats. (3) Pel que fa a aquest article, l'expressió 'treballs forçats' no inclou: [...] (c) cap treball exigint a un membre de les forces de l'ordre en l'execució dels seus deures com a tal o, en el cas d'una persona que hagi fet objecció de consciència per no servir en les forces de defensa, cap treball que, d'acord amb la llei, la dita persona hagi d'efectuar en lloc d'aquest servei [...]."

La clàusula va acompanyada d'una interpretació en el mateix sentit.

33 **Samoa:** "Absència de treballs forçats [...] 8. (1) No s'exigirà a cap persona que efectui treballs forçats o obligatoris. (2) Pel que fa a aquest article, l'expressió 'treballs forçats o obligatoris' no inclourà [...] (b) cap servei de caràcter militar o, en el cas dels objectors de consciència, un servei imposat en substitució del servei militar obligatori."

34 **Tuvalu:** "Esclavitud i treballs forçats. Article 18. (1) En compliment de les disposicions d'aquesta part, [...] no es podrà: [...] (f) exigir a ningú que efectui treballs forçats. (2) Pel que fa a aquest article [...], (b) els treballs forçats no inclouen [...] (iii) treballs requerits a un membre de les forces de l'ordre en tant que membre d'aquestes forces; o (iv), en el cas d'una persona que demostrï la seva objecció de consciència per no servir obligadament en les forces navals, militars o aèries, cap treball que, d'acord amb la llei, la dita persona hagi d'efectuar en lloc d'aquest servei; [...]."

35 "Article 9. [...] (2) A menys que expressi el seu consentiment (o, si és menor de 18 anys, amb el consentiment del seu tutor), no es requerirà a una persona matriculada en un centre educatiu, presa en una presó o institució correccional o que serveixi en una força naval, militar o aèria que rebi formació religiosa, que prengui part en cap cerimònia o pràctica religiosa relacionada amb una religió que no professa, ni que hi assisteixi."

impliquen que es pugui reconstituir un exèrcit a partir de la constitució i sense una reforma constitucional, perquè, en aquest cas, el servei militar, (d'importància similar però amb més conseqüències per als ciutadans) per força s'hauria d'esmentar en la constitució. D'altra banda, a la constitució de Kiribati³⁶ hi ha una clàusula diferent sobre l'objecció de consciència, però en relació amb l'objecció de consciència al servei en les “forces de l'ordre” (en anglès, “*disciplines forces*”), la qual cosa és correcta, atès que aquestes forces existeixen. En el cas de Saint Kitts i Nevis, hi ha una clàusula interpretativa general que afirma que les forces de defensa inclouen les forces navals, militars i aèries.³⁷

F. NO ES COMPLEIX EL CRITERI JURÍDIC PERQUÈ LA CONSTITUCIÓ O LA LLEI DISPOSEN L'EXISTÈNCIA O L'ORGANITZACIÓ D'UN EXÈRCIT

En dos altres països, la constitució o la llei descriuen força bé l'exèrcit malgrat que, en realitat, no en tenen. A Haití, l'exèrcit fou abolit per decret l'any 1995, però fins ara no s'ha esmenat la constitució.³⁸ Per reformar la constitució i abolir l'exèrcit constitucionalment cal una votació doble del parlament, en dues legislatures consecutives.

A San Marino, la llei descriu l'exèrcit, però les forces existents no es poden considerar un exèrcit ni actuen com a tal.³⁹

36 **Kiribati:** “Protecció respecte de l'esclavitud i els treballs forçats. Article 6. [...] (2) No es requerirà a cap persona que efectui treballs forçats. (3) Pel que fa a aquest article, l'expressió ‘treballs forçats’ no inclou [...] (c) cap treball exigit a un membre de les forces de l'ordre en l'execució dels seus deures com a tal o, en el cas d'una persona que hagi fet objecció de consciència per no servir en les forces de l'ordre, cap treball que, d'acord amb la llei, la dita persona hagi d'efectuar en lloc d'aquest servei; [...]”

37 “Article 119. Interpretació, (1). En la present constitució, a menys que el context exigeixi el contrari, [...] ‘forces de defensa’ designa unes forces navals, militars o aèries.”

38 El decret que abolia l'exèrcit es promulgà el 26 d'abril de 1995. Els articles de la constitució que fan referència a l'exèrcit van del §264 al 268; disponibles aquí: <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Haiti/haiti.html>.

39 De fet, no hi ha una “Constitució de San Marino” com a tal. Hi ha diversos textos antics, als quals s'afegí una llei de drets humans l'any 1974 i una llei referent als cossos militars: *Legge 26 gennaio 1990*

Per resumir, dels 26 països analitzats, quatre bandegen totalment l'exèrcit, mentre que quatre eviten esmentar-lo en la seva constitució. Aquests vuit països, per restablir un exèrcit al mateix nivell jurídic, haurien de reformar la constitució. N'hi ha set més que requeririen un canvi en un tractat internacional. En cinc d'aquests set, caldria esmenar la constitució a causa del rang constitucional dels afers militars. Tanmateix, és quelcom d'improbable atesa la petita magnitud d'aquests estats. Quant als dos països restants (les Illes Marshall i la Micronèsia), la constitució estableix que una decisió del parlament seria suficient per decidir sobre els afers militars, la qual cosa consideren una excepció al principi general segons el qual l'exèrcit és un element de rang constitucional. Tanmateix, els parlaments de tots dos països haurien d'aprovar una nova llei, perquè la situació actual no permet que hi hagi un exèrcit sense un canvi legislatiu. Pel que fa a aquests 15 països, es compleix el criteri jurídic: la legislació existent no permet que disposin d'exèrcit. En els nou restants, la constitució no reflecteix l'absència d'exèrcit ni indica com s'hauria de regular en cas que s'arribés a crear. Quant als dos últims països, Haití i San Marino, la legislació permet que disposin d'exèrcit. Pel que fa als 11 països la llei o la constitució dels quals no clarifiquen prou l'estat de la qüestió militar, a continuació ens limitarem a recórrer a l'evidència factual per determinar si disposen o no d'exèrcit.

3.2. EL CRITERI FACTUAL

En primer lloc, ens cal establir un límit per diferenciar què correspon a un exèrcit i què constitueix una força civil. Aquest límit és necessari per a tots els països del món, però en el present estudi només resulta necessari per als països més grans, atès que la resta, sigui com sigui, no disposen dels mitjans necessaris per formar un exèrcit.

n.15 (publicata in data 14 febbraio 1990): Regolamento Organico e Disciplina dei Corpi Militari.
http://www.consigliograndeegenerale.sm/contents/instance18/files/document/20965leggi_4498.pdf.

La definició d'un exèrcit s'ha esmentat anteriorment. Quant a les forces paramilitars, distingim entre les que podem excloure totalment de la categoria de forces militars i les que plantegen més problemes; analitzarem aquest segon grup pel que fa al seu equipament, missions i estatus administratiu.

A partir d'aquest marc analític, podem excloure completament de la categoria de forces militars:

- Els cossos de policia destinats a la seguretat pública i la investigació criminal. Sovint aquestes forces de policia inclouen una petita unitat d'anàlisi de la seguretat dedicada a la intel·ligència de seguretat i la prevenció del crim.
- Una unitat especial d'intervenció de mida molt reduïda composta per especialistes de la policia i que no arriba a equivaldre a un cos de tropes permanents d'una mida considerable. Aquesta petita força podria servir en operacions d'alliberament d'hostatges, guàrdies i transports especials, etc. D'altra banda, una brigada antidisturbis o una unitat contrainsurgent sí que equival a una unitat de tropes, de manera que cal determinar el seu estatus altrament.
- Unitats de control i vigilància policials. Algunes unitats de l'administració gaudeixen de competències policials o de control; per exemple, les unitats de gestió territorial, la guàrdia forestal, les unitats de control de la pesca i els cossos de control del sanejament, entre d'altres. Aquestes unitats són massa especialitzades per constituir un exèrcit.
- Els guardes de presons no es poden considerar membres d'un exèrcit, perquè difícilment poden abandonar la presó en la qual exerceixen per servir en un altre indret.
- El mateix s'aplica a les unitats de bombers civils.

- Unitats de rescat. Les unitats de rescat civils són, per definició, no militars. És freqüent que les forces armades també disposin d'unitats de rescat similars, destinades a tasques militars o civils. Tanmateix, no hem constatat cap cas d'un exèrcit compost només per una unitat de rescat i que disposi de l'armament o la infraestructura militar necessaris.

Cal una anàlisi més detallada en països amb:

- Agents de duanes, patrulles de fronteres, policia aeroportuària i guardacostes. Aquestes unitats regulen, supervisen i controlen el que succeeix a les fronteres d'un país i al mar, amb finalitats policials, administratives i de control duaner. No protegeixen ni estan destinades a protegir les fronteres en termes militars, malgrat que disposen d'informació i intel·ligència sobre què hi ocorre. En tot cas, de vegades disposen d'equipament militar; per exemple, la majoria de vaixells dels guardacostes, així com algunes aeronaus de la policia, disposen de petits canons o de metralladores pesades a bord. Sempre que (a) l'objectiu i la missió d'aquestes forces siguin civils, (b) el nombre d'armes del tipus esmentat es limiti a la quantitat necessària per a les dites missions frontereres o marítimes i (c) aquestes forces no estiguin concebudes i equipades per a la guerra i mantinguin la seva condició de civils, no s'han de considerar prou nombroses o equipades per equivaldre a un exèrcit.

- Missions humanitàries i operacions de manteniment de la pau. Totes les missions internacionals d'aquest tipus van associades amb una missió civil i molts dels països analitzats participen o han participat en aquest tipus de missions. No obstant això, la seva participació mai no estava habilitada per formar una força militar, ni en territori propi ni a l'estranger, malgrat que en ocasions el seu personal rebés entrenament militar.

- Cossos d'enginyers. La major part dels exèrcits disposen i sovint fan ús d'enginyers amb finalitats civils. En la pràctica, aquests cossos no poden, per si sols, constituir un exèrcit, per la manca d'efectius i, en última instància, d'armament.

- Les reserves d'efectius entrenades periòdicament i que es troben a disposició de la policia, l'exèrcit o, fins i tot, les forces especials, preparades per entrar en servei amb urgència. Pel que sabem, cap país del món no ha considerat o aplicat mai la possibilitat de disposar d'un exèrcit no permanent sense disposar també de la infraestructura permanent corresponent. La instrucció periòdica i l'equipament modern de combat ho farien impossible.

- Brigades antidisturbis i unitats de contrainsurgència. En teoria, aquestes forces, que normalment són permanents, tenen un objectiu de seguretat interior. Com qualsevol altra unitat de forces especials alienes a la policia (intel·ligència, unitats contra la pirateria, el contraban, les drogues i el crim organitzat, la pesca o la immigració il·legals, etc.) serien molt fàcils de derivar envers missions de seguretat militar exterior. En ocasions, fins i tot es denominen "forces de defensa". Si constitueixen o no un exèrcit depèn del tipus d'equipament de què disposen i del tipus de missions que gestionen (policials o de guerra). Malgrat el fet que, en cas de perill, qualsevol força policial o paramilitar podria rebre l'ordre de portar armes i que les missions assignades a totes les forces analitzades semblen satisfactòries, hem decidit (com ja hem esmentat anteriorment) examinar l'estatus civil d'aquestes forces amb l'objectiu de garantir que els països de la nostra llista només disposen de forces civils.

- En aquesta introducció també cal plantejar la qüestió dels assessors militars, públics o privats, i de les empreses militars i de seguretat privades (els mercenaris actuals). Fins ara, no disposem d'informació que indiqui que els països analitzats hagin recorregut en algun moment a empreses militars privades per dissenyar la seva política de defensa o que hagin planejat recórrer-hi, de manera parcial o general, per a la seva defensa. Tampoc no tenim dades

que indiquin que les dites empreses són presents a algun dels països analitzats, ja sigui amb finalitats generals de seguretat o de reclutament d'efectius. No obstant això, cap de les dues possibilitats es pot descartar, de manera que aquesta qüestió serà objecte d'un escrutini continuat.⁴⁰

En tot cas, les dades públiques sobre les forces policials i paramilitars segueixen mostrant alguns problemes. Els mètodes de càlcul poden variar segons el país; les dades no sempre es recullen o s'actualitzen de maneres similars o en moments similars, poden canviar d'un any a un altre i, com més petit és el país, de menys recursos disposa per recollir dades d'aquest tipus. Tanmateix, hem fet tot el possible per trobar fonts fiables d'informació i comprovar-les amb més d'una font. Malgrat tot, no podem assegurar una precisió o exactitud total de les dades citades.⁴¹ En tot cas, no considerem que la informació de la qual disposem sigui suficient per assolir el grau de certesa necessari per al nostre estudi.

40 <http://www2.ohchr.org/english/issues/mercenaries/index.htm>, www.eda.admin.ch/eda/en/home/topics/intla/humlaw/pse.html, <http://www.icocach/en>. Vegeu també: <http://www.business-humanrights.org/Home> per a informes i supervisió sobre països i empreses.

41 Les nostres fonts bàsiques d'informació són el govern i la informació local, quan és disponible per al públic. No obstant això, en aquesta fase de la nostra recerca i per diverses raons, inclosa l'autonomia de les fonts, hem decidit no sol·licitar xifres directament als governs.

Quant a les forces militars, l'informe anual *Military Balance* (publicat per l'International Institute for Strategic Studies [IISS], de Londres), en la seva edició 2012, conté informació sobre les forces militars i paramilitars, especialment pel que fa al seu nombre d'efectius i, molt sovint, l'armament del qual disposen (se citarà amb l'expressió "MB, pàgina X").

Pel que fa a les forces de policia, hem consultat: Das Dilip K. (ed.), *The World Police Encyclopaedia*, vol. 1, Taylor and Francis, 2005, i Vol. 2, Routledge, Nova York, 2006 (citats amb l'expressió "WPE, pàgina X") i Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (UNODC), *International Statistics on Crime and Criminal Justice*, Helsinki 2010, taula 1, pàgina 135, malgrat que no cobreix tots els estats petits. Una versió actualitzada de la base de dades de l'UNODC es pot trobar a l'adreça següent: <http://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/statistics/crime.html> ("criminal justice systems resources", 1a carpeta). Pel que fa a les Amèriques, també podem consultar M. Bromley i C. Solmirano, "Transparency in Military Spending and Arms Acquisition in Latin America and the Caribbean", *SIPRI Policy paper* núm. 31, gener de 2012, Estocolm. A més, hi ha informació addicional disponible en l'adreça següent i en els enllaços i cites relacionats: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_number_of_police_officers.

Quant a les dades sobre població, hem emprat: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_population, (consultada el 28-1-2014), que es basa en dades nacionals o de les Nacions Unides. Les xifres emprades s'actualitzen tant com sigui possible i van de 2010 a desembre de 2013.

Les xifres entre parèntesis indiquen el nombre de policies per mil habitants; la mitjana mundial és de prop de 3/1000.⁴²

EL CRITERI FACTUAL: UNA ANÀLISI DETALLADA

La informació sobre el terreny reunida sobre cada país analitzat confirma que no té exèrcit?

A. PAÏSOS EN QUÈ L'ÚNICA FORÇA EQUIPADA AMB ARMES ÉS LA POLICIA I EN ELS QUALS LA POLICIA NO DISPOSA D'UNITATS ESPECIALS PERMANENTS

Andorra disposa d'un cos de policia de 240 persones (3/1000), inclosa la policia de duanes i les brigades de rescat en muntanya.⁴³

Liechtenstein disposa d'un cos de policia de 120 persones (3/1000), inclosos els serveis administratius.⁴⁴

Mònaco disposa d'un cos de policia de poc més de 500 persones, inclosa la guàrdia costera, però no hi ha dades que indiquin que disposa d'armament pesant. També hi ha una guàrdia de palau formada per 100 persones, la qual cosa eleva els efectius a un xifra molt alta de 17 policies per cada 1000 habitants (17/1000).⁴⁵

42 La xifra del nombre de policies (i forces civils relacionades) per cada 1.000 habitants (N/1000) es presenta per mostrar la proporció sobre la població, no com a xifra precisa.

43 <http://www.policia.ad> WPE 19.

44 <http://www.landespolizei.li> WPE 503. http://polis.osce.org/countries/details?item_id=26

45 WPE 567. http://polis.osce.org/countries/details.php?item_id=55#Country_Profile_Section_282; https://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_Monaco; <http://www.police.gouv.mc/322/wwwnew.nsf/Home>.

Nauru disposa d'un cos de policia de 100 persones (8/1000).⁴⁶

Niue disposa d'un cos de policia de 15 persones (9/1000).⁴⁷

B. PAÏSOS AMB UNITATS ESPECIALS DE LA POLICIA QUE PODRIEN TENIR ARMAMENT DE LLEUGER A SEMIPESANT

Les Illes Cook disposen d'un cos de policia i d'una petita guàrdia costera, amb un total de 100 efectius (7/1000).⁴⁸ Aquest país participa en el "Programa Conjunt de Patrullers", destinat a garantir l'aplicació de la llei en totes les aigües que, en termes econòmics i nacionals, són exclusives dels estats del Pacífic que hi participen. Austràlia i Nova Zelanda financen part del programa.⁴⁹ Tots els països del Pacífic, inclosos els enumerats tot seguit, disposen al menys d'un d'aquests vaixells patrullers, excepte Niue i Nauru.

Costa Rica disposa d'un cos de policia i d'una guàrdia costera civil que sumen 9.800 efectius (2012) (2/1000). Les forces de policia inclouen una petita unitat especial (de 60 a 80 persones) i unes quantes aeronaus sense armament. La guàrdia costera disposa de vaixells amb petits canons. Aquestes xifres inclouen la policia municipal.⁵⁰

46 WPE 588. <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/nauru>

47 <http://www.gov.nu/wb/pages/central-agencies.php>

48 http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_number_of_police_officers

49 http://en.wikipedia.org/wiki/Pacific-class_patrol_boat. Actualment el programa de vaixells patrullers del Pacífic s'està actualitzant.

50 <http://www.fuerzapublica.go.cr> WPE 202. MB 384. http://en.wikipedia.org/wiki/Military_of_Costa_Rica

Dominica té unes forces de policia de 444 persones (una altra referència n'indica 392) (6/1000), incloses una unitat d'intervenció especial i una guàrdia de costes amb un vaixell patruller.⁵¹

Grenada disposa d'un cos de policia format per 1.030 persones (una altra referència n'indica 800) (10/1000), incloses les forces de policia rural (200), un servei de guardacostes i una unitat de serveis especials de prop de 80 persones.⁵²

Islàndia disposa d'un cos de policia de 700 persones (2/1000), inclosa una unitat de serveis especials de 27 persones i una unitat de guardacostes formada per 130 persones.⁵³ A Islàndia les forces de manteniment de la pau d'aquest país (prop de 100 persones) foren objecte de debat, durant el qual s'especificà que aquestes forces no podien constituir una manera camuflada de formar una força militar o quelcom que en fes les funcions. Això confirmava la naturalesa civil d'aquestes forces.⁵⁴

Kiribati disposa d'una força de policia de prop de 600 persones (3/1000)⁵⁵ i un vaixell patruller.

51 WPE 245.

52 <http://www.rgpf.gd>. WPE 338. http://en.wikipedia.org/wiki/Coast_Guard_of_Grenada.

53 <http://logreglan.is>. MB 125. WPE 373. http://en.wikipedia.org/wiki/Military_of_Iceland.

http://en.wikipedia.org/wiki/Icelandic_Police. Des de 1994, Islàndia ha enviat personal civil a operacions de manteniment de la pau, una iniciativa que a partir de 2001 conformà la Unitat de Resposta de Crisis d'Islàndia. Clive Archer, "The Nordic States and Security", a *Small States and International Security: Europe and Beyond*, Clive Archer, Allyson J. K. Bayles i Anders Wivel, eds. Routledge, 2014, p. 104.

54 http://en.wikipedia.org/wiki/Iceland_Crisis_Response_Unit.

55 WPE 293. http://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_Kiribati

A les Illes Marshall les forces de policia estan formades per 628 persones, 137 a la policia nacional i 491 a la policia local i les forces marítimes (11/1000).⁵⁶

La Micronèsia (els Estats Federats de Micronèsia) sumen 450 persones distribuïdes entre la policia federal i totes les forces de policia locals dels estats (4/1000).⁵⁷

Palau disposa d'unes forces de policia de 160 persones, a més d'una guàrdia costera amb un equip estimat de 30 persones (9/1000).⁵⁸

Samoa té uns cossos de policia formats per 520 persones, inclosa la guàrdia de costes i els serveis de bombers (3/1000).⁵⁹

Les Illes Salomó disposen d'una força de policia de prop de 1.130 persones, a les quals cal afegir els 250 integrants de RAMSI,⁶⁰ una força internacional que hi acudí i encara hi està present amb l'objectiu d'apaivagar l'agitació i el desordre al país des de l'any 1998 (2/1000).⁶¹

Saint Lucia disposa d'un cos de policia de prop de 850 persones, inclosa una unitat de serveis especials (5/1000).⁶²

56 WPE 538.

57 WPE 557. http://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_the_Federated_States_of_Micronesia.

58 <http://palaugov.org/executive-branch/ministries/justice> WPE 646. http://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_Palau.

59 <http://www.police.gov.ws>. WPE 710. <http://www.mfat.govt.nz/Countries/Pacific/Samoa.php#defence>.

60 <http://www.ramsi.org>.

61 WPE 755. http://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_the_Solomon_Islands.

<http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2014&dld=236476>.

62 <http://www.rslpf.com>. WPE 705. <http://www.rss.org.bb>.

Saint Vincent i les Grenadines presenta unes forces policials compostes per 730 persones, inclosa una unitat de serveis especials (8/1000).⁶³

Tuvalu disposa de 70 persones al seu cos de policia, inclosa la guàrdia costera (6/1000).⁶⁴

C. PAÏSOS AMB TROPES EN EL SI DE LA POLICIA O AMB TROPES ESPECIALS AMB FUNCIONS POLICIALS EN L'ESFERA CIVIL, DEPENDENTS D'UN MINISTERI SIMILAR I AMB POC ARMAMENT

Haití disposa d'unes forces policials de prop de 10.000 efectius, una xifra molt baixa (1/1000). L'objectiu és assolir la xifra de 15.000 abans d'acabar 2016.⁶⁵ El cos de policia està dividit en moltes seccions. Part dels efectius viuen en quarters i, per tant, constitueixen un cos de tropes permanentment disponibles, malgrat que són policies i no tropes especials. Amb prou feines tenen armament pesant.⁶⁶ Cal tenir en compte que al país també hi ha prop de 7.500 persones de la MINUSTAH, la missió d'estabilització de les Nacions Unides, la qual cosa incrementa la relació fins a una xifra encara petita però més usual (2/1000).⁶⁷ Sense aquest ajut extern, Haití tindria una de les xifres més baixes de tot el món d'efectius de seguretat sobre la població total.

El president en funcions d'Haití, Michel Martelly, declarà amb claredat que volia restaurar l'exèrcit.⁶⁸ Fins ara, els seus esforços s'han limitat a crear un petit

63 <http://www.security.gov.vc>. WPE 707.

64 WPE 863. http://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_Tuvalu.

65 <http://www.minustah.org/developpement-de-la-police-nationale-dhaiti-cap-sur-2016>.

66 WPE 357. http://en.wikipedia.org/wiki/Haitian_National_Police.

67 <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minustah/facts.shtml>.

68 Vegeu la carta d'Oscar Arias, expresident de Costa Rica i premi Nobel de la pau, datada del 9 de desembre de 2011, al president d'Haití Michel Martelly, al qual exhortava a no restaurar l'exèrcit:

<http://www.dadychery.org/2011/12/12/full-text-of-the-open-letter-from-oscar-arias-sanchez-to-michel-martelly>.

cos de 41 enginyers i tècnics, tots ells entrenats a l'Equador. Aquesta força es formà sense l'aprovació del parlament ni tan sols una dotació pressupostària, i no hi ha cap indicati de domini públic sobre com foren reclutats aquests homes.⁶⁹ No hi ha cap informació que indiqui que disposen d'armament pesant, a més que són massa pocs per considerar que formen un exèrcit. No obstant això, en el futur caldrà supervisar periòdicament la situació.

Maurici disposa d'una força de policia amb 10.500 persones, que inclouen 1.500 persones de la força especial mòbil i 500 de la guàrdia costera (9/1000). Aquestes xifres no inclouen el personal administratiu (prop de 700 persones).⁷⁰

La presència d'unes forces especials considerables en el si de la policia de Maurici deriva de tres factors: Cinc comunitats de diferent origen poblen el país: Hindús i musulmans, dues comunitats originàries de l'Índia (prop del 60 % de la població); persones d'origen africà (prop del 35 %); i dues petites minories de caucasiàns (prop del 4 %) i xinesos (prop de l'1 %). Aquestes comunitats coexisteixen força bé, si bé hi ha hagut xocs violents ocasionals entre elles, malgrat que no en temps recents. Una part de l'economia de l'illa depèn del turisme de luxe i les vacances per a alts càrrecs d'altres països, que exigeixen uns serveis eficaços de protecció pública i paguen per tenir-los. Malgrat que la resta de països sense exèrcit forma part d'organitzacions regionals de seguretat, Maurici, tot i ser membre de la Unió Africana, es troba a la zona occidental de l'oceà Índic, a l'extrem nord del qual hi ha Somàlia i els seus pirates i la zona problemàtica de l'Orient Mitjà. Per tant, en certa manera pateix d'aïllament geogràfic i, en conseqüència, requereix més mitjans de seguretat.

⁶⁹ Entre d'altres:

http://www.radiotelevisioncaribes.com/nouvelles/haiti/martelly_reconstitue_l_arm_e_en_catimini.html.

⁷⁰ Graeme R. Newman (ed.), *Crime and Punishment Around the World*, ABC-CLIO, Santa Bàrbara, Califòrnia, 2010, vol. 1, p. 140. <http://police.govmu.org/English/Pages/default.aspx>. MB 444, WPE 545.

No obstant això, l'illa de Maurici ha mantingut una política “sense exèrcit” i ha satisfet les seves necessitats securitàries i ha mantingut els riscos sota control mitjançant la policia.

Panamà presenta unes forces de policia amb 12.000 efectius (4/1000) inclosa la brigada antidisturbis, uns quants avions armats d'envergadura molt petita i una guàrdia costera.⁷¹ Malgrat que ha conservat algunes forces provinents de l'exèrcit dissolt, el país ha pres clarament la decisió d'abandonar el seu passat militarista. El conflicte a Colòmbia, al costat de la frontera sud panamenya, ha legitimat el desplegament d'una guàrdia fronterera força potent a la zona, mentre que el canal de Panamà requereix una certa preparació en forma de mesures de seguretat especials; d'aquí es deriva el nombre d'efectius lleugerament elevat.

San Marino disposa de diverses forces i, en ocasions, afirma que té exèrcit. Aquestes forces estan formades, principalment, per la “gendarmeria” (100 persones), que efectua les tasques de policia especialitzada, i la Guardia di Rocca (guàrdia de la roca), que garanteix el control fronterer (30 persones). Es diu que la Guardia inclou un batalló d'artilleria; tanmateix, amb una dotació total de 30 persones com a màxim i, pel que se sap, només un canó, aquesta força no té gaires possibilitats com a artilleria. D'altra banda, hi ha una força de policia civil (80 persones) i alguns altres cossos cerimonials (6/1000).⁷²

Saint Kitts i Nevis presenta un cos de policia format per 450 i, a més, a les ordres del mateix Ministeri d'Afers Exteriors i Seguretat Nacional, una força de 200 efectius anomenada “força de defensa”. En conseqüència, la relació és molt

71 <http://www.policia.gob.pa>. MB 397, WPE 650.

72 http://en.wikipedia.org/wiki/Military_of_San_Marino. <http://www.esteri.sm/on-line/en/home/link/police-department.html>. WPE 712.

elevada: 12/1000.⁷³ Malgrat tot, la força fou creada en part per evitar la secessió de Nevis (després que Anguilla s'independitzés) i perquè les relacions entre els dos components de la federació romanen difícils. Cal tenir en compte, a més, que aquesta força fou desmantellada i restaurada dues vegades, en funció del partit que governava en cada moment, i finalment fou integrada sota l'autoritat del mateix ministeri que controlava la policia.⁷⁴

Vanuatu disposa d'unes forces amb 700 efectius, inclosa una petita unitat paramilitar (la Força Mòbil de Vanuatu) i una guàrdia costera. Aquest país també tingué un problema de secessió en el moment de la independència. Totes les forces citades són comandades pel cap de policia, però no sempre ha estat així (3/1000).⁷⁵

Tant a Saint Kitts i Nevis com a Vanuatu, aquestes forces són reduïdes, no tenen cap missió internacional i no se'ls coneix cap armament pesant. Principalment s'utilitzen per donar suport a les tasques policials, les activitats antidroga i les missions de guàrdia costera. Per tant, malgrat que la naturalesa d'aquestes forces i la terminologia emprada per definir-les no sempre siguin clares, les seves funcions, la seva mida i la seva vinculació política amb les autoritats civils ens permeten considerar que aquests països no tenen exèrcit.

Sovint s'ha dit que l'Estat Vaticà és el país més militaritzat del món. Hi ha 150 policies vaticans que porten a terme els serveis policials i de trànsit, així com el control d'entrada als diversos edificis oficials i museus de la ciutat. D'altra banda, hi ha prop de 150 guardes suïssos que fan de guàrdia personal del papa i

73 WPE 701. http://en.wikipedia.org/wiki/Saint_Kitts_and_Nevis_Defence_Force.

74 Dion E. Phillips, *In the Matter of the St-Kitts and Nevis defence force*, University of the West Indies, Barbados, 2000, <http://archive.is/74ERn>.

75 <https://en.wikipedia.org/wiki/Vanuatu#Military>. Miranda Forsyth, *A Bird That Flies With Two Wings, Kastom and State Justice Systems in Vanuatu*, Australia University Press, 2009, p. 150, <http://press.anu.edu.au/wp-content/uploads/2011/05/ch051.pdf>.

tenen funcions cerimonials. Finalment, hi ha una secció especial de la policia italiana que treballa només per al Vaticà i efectua tasques de seguretat generals, com investigacions, especialment entre turistes i visitants. És possible que no tots aquests policies visquin a la Ciutat del Vaticà i, amb certesa, no tots són ciutadans del Vaticà. En total, hi ha més de 300 persones armades en servei al Vaticà, sobre una població total de prop de 850 persones, la qual cosa produeix l'increïble xifra de 350 persones armades per 1.000 habitants (350/1000). No obstant això, si es tenen en compte els visitants que l'estat rep cada dia la xifra és més precisa, però roman molt alta (18/1000). Malgrat tot, cap d'aquestes persones armades té funcions militars.⁷⁶

En resum, tenim cinc països en els quals la policia és l'única força armada. D'altra banda, hi ha 14 països que disposen de petites forces especialitzades addicionals. Quant a aquests 19 països, podem afirmar sense cap dubte que no hi ha forces militars en tant que institucions del govern. En set altres països hi ha tropes o forces especials. Maurici, Panamà i l'Estat Vaticà mostren una voluntat molt clara de no tenir exèrcit. Quant a Vanuatu, la voluntat de posar totes les forces sota el paraigua de la mateixa policia deixa clar que no pretén simular que té un exèrcit. Pel que fa a Saint Kitts i Nevis i San Marino, totes les forces són d'envergadura escassa i clarament sota el control civil del mateix ministeri responsable de la policia, a més de mancar totalment d'armament pesant i efectuar missions òbviament policials o frontereres. Malgrat tot, cal clarificar les intencions polítiques que hi ha al darrere de l'existència i l'estatus de les forces d'aquests dos països. Haití, d'altra banda, tot i l'actual intent de formar un exèrcit, no disposa de prou forces perquè es pugui afirmar que en té un.

76 <http://www.vaticanstate.va/content/vaticanstate/en/stato-e-governo/struttura-del-governatorato/corpo-della-gendameria.html>; http://en.wikipedia.org/wiki/Swiss_Guard#Pontifical_Swiss_Guard; <http://www.guardiasvizzeras.va/content/guardiasvizzeras/en.html>; http://en.wikipedia.org/wiki/Corps_of_Gendarmerie_of_Vatican_City.

3.3. ALTRES ELEMENTS DE RECERCA

A. NOMBRE DE POLICIES EN PAÏSOS SENSE EXÈRCITS

Els països sense exèrcit necessiten més policies? La xifra següent indica el nombre de policies que hi ha a cada país sense exèrcit. Com ja hem esmentat, la mitjana mundial és de prop de 300 policies per cada 100.000 habitants, és a dir, 3/1000.⁷⁷ La taula mostra que 11 dels 26 països sense exèrcits són per sota o al voltant de la mitjana. Tots els països molt poblats sense exèrcits es troben en la mitjana mundial, excepte Maurici, que, com ja s'ha exposat, presenta problemes de seguretat específics. A partir d'aquí l'escala puja progressivament. Les xifres de Mònaco i San Marino són parcialment incorrectes, perquè les seves guàrdies cerimonials incrementen el nombre d'efectius malgrat que no tenen gaire influència en la seguretat de la població. No obstant això, Mònaco té xifres realment molt altes, perquè és un país "de classe alta". El Vaticà també constitueix un cas particular, en el qual el nombre d'efectius de seguretat està relacionat amb les necessitats de seguretat derivades del nombre de visitants més que no pas amb el nombre d'habitants. Val la pena destacar també que el nombre de policies en un país petit no es pot reduir per sota d'un llindar mínim. Tots els països amb una població molt escassa (les Illes Cook, Nauru, Niue i Tuvalu) pertanyen a aquest grup, amb una mitjana d'entre 7/1000 i 9/1000. Cal afegir que aquests països del Pacífic han de cobrir una extensió de mar enorme i que, amb l'excepció de Nauru, són arxipèlags amb zones terrestres molt disperses. Si deixem de banda aquests països, són les illes del Carib (que es troben en les vies de tràfic de drogues), les Illes Marshall i Palau els que mostren nivells força alts. Cal aprofundir en la recerca per explicar-ho.

Tanmateix i en general, n'hi ha prou amb l'anàlisi de la taula per mostrar que substituir un exèrcit amb més policies no és una tendència existent, si és que mai ha estat una opció.

⁷⁷ http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/State_of_crime_and_criminal_justice_worldwide_2010.pdf, p. 19 §48.

FIGURA 1: RELACIÓ POLICIES/POBLACIÓ DELS PAÏSOS NO MILITARITZATS

Països sense exèrcits	Població	Nombre de persones (Policia)	Relació
Haití	10.413.211	17.500	0,1680%
Costa Rica	4.667.096	9.800	0,2099%
Islàndia	325.620	700	0,2149%
Illes Salomó	581.344	1.300	0,2236%
Vanuatu	264.652	700	0,2645%
Samoa	189.000	520	0,2751%
Kiribati	106.461	300	0,2819%
Mitjana mundial			0,3000%
Andorra	76.098	240	0,3157%
Liechtenstein	36.942	120	0,3252%
Panamà	3.405.813	12.000	0,3523%
Micronèsia (Estats Federats de)	101.351	450	0,4442%
Saint Lucia	169.115	850	0,5026%
Tuvalu	11.323	70	0,6194%
Dominica	71.293	444	0,6235%
San Marino	33.540	210	0,6268%
Illes Cook	14.974	100	0,6711%
Nauru	9.945	75	0,7575%
Saint Vincent i les Grenadines	109.000	850	0,7798%
Maurici	1.257.900	10.763	0,8556%
Palau	20.901	180	0,8612%
Niue	1.613	15	0,9375%
Grenada	103.328	1.030	0,9970%
Illes Marshall	56.086	628	1,1214%
Saint Kitts i Nevis	54.000	650	1,2037%
Mònaco	36.136	600	1,6620%
Ciutat del Vaticà	839	300	35,7568%

B. UN PAÍS REMILITARITZAT RECENTMENT

En el si de la policia el procés havia estat gradual, però el 21 d'abril de 2006 les illes Maldives van aprovar una llei que exclouïa les forces de defensa i la guàrdia costera (3.000 persones) de la policia i n'atorgava el control al seu propi ministeri, el Ministeri de Defensa i Seguretat Nacional.⁷⁸

C. PAÏSOS AMB EXÈRCITS MOLT PETITS

Encara que van més enllà de l'àmbit del nostre estudi, a més hi ha 13 països que en les seves forces militars hi tenen menys efectius que la força especial de policia de Maurici (1.500). La diferència és que aquests països defineixen les seves forces com a forces militars (ja siguin petites o potents), les separen de la policia, els assignen un objectiu diferent i, normalment, les doten d'armament molt més pesant. Tots aquests països, entre molts d'altres, podrien ser bons candidats per a una desmilitarització total. Les forces existents es podrien reintegrar a la policia o desmilitaritzar-se, tot i que, com podem veure, la desmilitarització no és un procés susceptible d'executar-se sense l'avaluació i la precaució adequades, malgrat que no sempre succeeixi quan s'ha planificat o s'esperava. Aquests països són: Antigua i Barbuda (245 efectius a les forces armades), les Bahames (860), les Barbados (610), Belize (1.050), Cap Verd (1.200), les Comoros (500), Guinea Equatorial (1.320), Gàmbia (800), la Guyana (1.100), Luxemburg (900), les Seychelles (650), el Timor Oriental (1.300) i Tonga (450).⁷⁹

⁷⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Maldives_National_Defence_Force .

⁷⁹ Per consultar fonts i referències, vegeu la nota 41.

Antigua i Barbuda, les Barbados i les Bahames sempre han tingut exèrcit obertament (en el cas de les Bahames, només una força naval). Belize tenia una disputa territorial amb Guatemala, per la qual cosa rebia una ajuda militar considerable de Gran Bretanya. Durant un breu període, Gàmbia no disposà d'exèrcit (1981-1984). Quant a les Illes Comoros, han patit repetidament l'agitació militar, les secessions d'illes, els cops d'estat i les intervencions de mercenaris. El Timor Oriental va integrar en un nou exèrcit part de les forces existents durant la guerra civil. Aquesta decisió resultà inadequada, perquè més tard hi ha hagut xocs violents entre la policia i l'exèrcit, amb víctimes mortals i la consegüent crisi política de gran importància. A Tonga, el rei sempre ha afirmat que disposava d'un exèrcit, amb una dotació completa de forces aèries, navals i terrestres, tot i que amb un equipament escàs. És possible que el canvi polític transformi aquesta situació. D'altra banda, no tenim gaire pistes de per què Cap Verd, Guinea Equatorial i les Seychelles mantenen exèrcits, però ho fan.

Entre aquests països, Luxemburg mereix una atenció especial. No disposa d'un exèrcit que treballi en la defensa del país. És un país sense exèrcit com a tal. Tanmateix, Luxemburg disposa d'un exèrcit ben entrenat i equipat, format per 900 persones,⁸⁰ que serveix en missions de pau a l'estranger sota el comandament de les Nacions Unides, l'OTAN o l'Eurocorp (una unitat militar composta per soldats de diversos països de la Unió Europea).⁸¹ Aquesta situació és única: un país amb un exèrcit que només serveix i es destina a altres països.

Quant a la resta del món, val a dir que la meitat dels països tenen exèrcits amb menys de 20.000 soldats o amb menys de 3 soldats per cada 1.000 habitants, una xifra igual o inferior a la mitjana mundial de policies per habitant.⁸²

80 <http://www.armee.lu>; http://en.wikipedia.org/wiki/Military_of_Luxembourg .

81 <http://www.eurocorps.org>

82 http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_number_of_military_and_paramilitary_personnel .

L'última xifra indica que, en la majoria de països del món, les tasques policials són objecte de més atenció i s'hi destinen més efectius que als problemes de seguretat internacional.

3.4. IDENTIFICACIÓ DELS PAÏSOS SENSE EXÈRCITS: ALGUNES CONCLUSIONS

Pot resultar sorprenent la constatació que al món hi ha 26 països, d'un total de 196, que no tenen exèrcit; és a dir, un de cada vuit. Tanmateix, atesos els riscos, els danys i els costos que els sistemes militars han tingut per a la població i la dignitat de la humanitat i la seva història, no és sorprenent que hagin sorgit algunes alternatives no militars de manera natural o com a fruit d'un desenvolupament deliberat.

Els aspectes jurídics de la no-militarització i les polítiques de pau es poden millorar en gran manera; la distinció entre què és un exèrcit i què no ho és pot ser definit amb més precisió, també pels països mateixos. Tanmateix, val la pena destacar que es podria traçar una línia administrativa clara per separar els països amb exèrcit dels que no en tenen, en la mesura en què un exèrcit sempre requereix algun tipus d'estatus administratiu especial i diferenciat, que el converteix en una institució atípica i, en certa manera, difícil de desmantellar.

4. LA DECISIÓ DE PRESCINDIR D'EXÈRCIT

La decisió de tenir un exèrcit no és rara ni excepcional. Tanmateix, un cop s'ha implantat un exèrcit en el teixit d'un país, esdevé una institució "difícil d'eliminar". Això explica en part per què 19 dels països no militaritzats (és a dir, tres quartes parts) foren creats sense dotar-se d'un exèrcit, mentre que només set (una quarta part) sí que tingué un exèrcit però passà per un procés de desmilitarització.

Per als països més petits del món, tenir exèrcit no és factible. Tanmateix, tot i tenir-ne la possibilitat, alguns països prefereixen prescindir-ne (a diferència d'altres). Un cop es pren la decisió de no tenir exèrcit o es reconeix degudament la impossibilitat de tenir-lo, tots aquests països conceben polítiques i prenen decisions de seguretat tenint en compte l'absència d'exèrcit propi. Al principi, en termes amplis, tenen quatre opcions: actuar d'una manera independent, recórrer a un esquema de seguretat col·lectiva i contribuir-hi, recórrer a un protector o tornar a militaritzar-se. Malgrat que aquestes grans opcions són revocables, un cop són adoptades cal sostenir-les amb avaluacions periòdiques de la seguretat i amb decisions polítiques.

4.1. CAUSES DE LA NO-MILITARITZACIÓ

En aquest apartat distingirem les contingències —el país podia tenir un exèrcit?— de les decisions.

Sovint, els motius o les raons de la decisió de no tenir exèrcit se superposen i poden canviar amb el temps. Tots els països sense exèrcits pertanyen a una o més de les categories següents:

a. La mida és l'únic factor que podria inhibir la possibilitat de disposar d'un exèrcit. El que és insuficient pot ser la mida del territori, el nombre de persones disponible o els recursos requerits per establir i fer funcionar un exèrcit. En alguns països, la mida és un factor decisiu, mentre que en altres només és un factor condicionant. Com a mesura comparativa, cap país del món amb una superfície inferior a 300 km² o amb menys de 80.000 habitants té exèrcit. 13 països sense exèrcits, la meitat del total, pertanyen a aquesta categoria.⁸³ Excepte Antigua i Barbuda (84.000 habitants), amb un exèrcit de 245 homes, cap exèrcit nacional del món disposa de menys de 500 homes.

En el cas de Niue (1.600 habitants), la mida de la població és decisiva. Quant a Nauru i Tuvalu (tots dos amb prop de 10.000 habitants) i les Illes Cook (15.000 habitants) la reduïda població resulta més o menys decisiva, però encara que tinguessin la voluntat o la necessitat d'un exèrcit (o en poguessin treure partit), és dubtós que se'l poguessin permetre. La situació del Vaticà és diferent. L'any 1929, quan recuperà la sobirania gràcies als tractats del Laterà, la Ciutat del Vaticà no gaudia de la possibilitat de formar un exèrcit, atesa la seva superfície (0,44 km², equivalents aproximadament a quatre camps de futbol). Tanmateix, si ens remuntem més enllà en la història, els Estats Pontificis posseïen un territori i unes forces militars considerables. Per tant, tot i que l'any 1929 el Vaticà probablement no va considerar la possibilitat de tenir un exèrcit, seria interessant descobrir en quins termes va abordar la qüestió, si és que ho va fer, i en quina mesura la decisió estava relacionada amb l'estatus de neutralitat que adoptà llavors (article 24, primer tractat del Laterà).⁸⁴ Aquests cinc països

83 Començant pels més petits en superfície: el Vaticà, Mònaco, Nauru, San Marino, Liechtenstein, Tuvalu, les Illes Marshall, les Illes Cook, Niue, Saint Kitts i Nevis (10 països de menys de 300km²), a més d'Andorra, Palau i Dominica (3 països de superfície superior als 300km², però amb una població inferior als 80.000 habitants).

84 "Art. 24: *La Santa Sede, in relazione alla sovranità che le compete anche nel campo internazionale, dichiara che. Essa vuole rimanere e rimarrà estranea alle competizioni temporali fra gli altri Stati ed ai Congressi internazionali indetti per tale oggetto, a meno che le parti contendenti facciano concorde appello alla sua missione di pace, riservandosi in ogni caso di far valere la sua potestà morale e spirituale. In conseguenza di ciò la Città del Vaticano sarà sempre ed in ogni caso considerata territorio*

s'enfronten, doncs, a la impossibilitat geogràfica de disposar d'un exèrcit propi. Cal destacar que només dos d'ells tenen un protector oficial: Niue i les Illes Cook. Quant a Nauru, amb Austràlia, i el Vaticà, amb Itàlia, malgrat que no hi tenen tractats oficials de defensa coneguts, podem suposar que, pels seus vincles o la seva situació geogràfica, hi poden comptar com a protectors informals.

Entre els vuit altres països de superfície inferior a la del país més petit amb exèrcit, sis han expressat clarament la decisió de no tenir un exèrcit; dos a través d'una desmilitarització (Dominica i Liechtenstein) i quatre per via de tractats (Andorra, les Illes Marshall, Mònaco i Palau), a més de dos que romanen més indecisos: San Marino, perquè no acaba de reconèixer si té exèrcit o no, i Saint Kitts i Nevis, perquè la decisió de tenir o no forces militars es prengué diverses vegades (segons el partit polític al poder) i perquè les forces, malgrat que són civils, encara existeixen. En tot cas, la mida de tots dos països evidencia que la seva capacitat de tenir un exèrcit és limitada.

Val la pena destacar que, d'aquests 13 països per sota dels 80.000 habitants o els 300 km², sis han tingut exèrcit en algun moment de la història i dos el van considerar massa petit per mantenir-lo (Mònaco i Liechtenstein).⁸⁵ Tots els països que han signat un tractat de defensa amb un altre país, excepte la Micronèsia, que és lleugerament més gran i poblada, pertanyen també a aquesta categoria.

neutrale ed inviolabile."

Traducció: "En relació amb la sobirania de què gaudeix també en l'esfera internacional, la Santa Seu declara el seu desig de romandre al marge de qualsevol rivalitat temporal entre altres estats i els congressos internacionals convocats per resoldre aquestes qüestions, i en romandrà al marge; a menys que les parts enfrontades facin una crida conjunta a la seva missió de pau. En tot cas, es reserva el dret d'exercir el seu poder moral i espiritual. En conseqüència, la Ciutat del Vaticà sempre i en tot cas serà considerada un territori neutral i inviolable: <http://www.vaticanstate.va/content/dam/vaticanstate/documenti/leggi-e-decreti/Normative-Penali-e-Amministrative/LateranTreaty.pdf>.

85 Dominica, Liechtenstein, Mònaco, Saint Kitts, San Marino i el Vaticà disposaven d'exèrcit (o de les anomenades "forces de defensa").

b. De la mateixa manera que la petitesa és important, també ho és la immensitat. En funció dels recursos disponibles, un territori molt dispers o massa extens pot resultar impossible o molt difícil de defensar. Aquest factor fou sens dubte important per a les decisions que prengueren Islàndia⁸⁶ i tots els arxipèlags: les Illes Cook, Kiribati, les Illes Marshall, la Micronèsia, Samoa i Tuvalu.

c. La història és també un factor important. La no-militarització pot ser un concepte nou, però aquesta realitat es remunta a l'Andorra de l'any 1278. A conseqüència d'una decisió d'arbitratge presa pel Papa, el país tenia llavors dos governants: un comte i un bisbe. Quin governant servirien els andorrans? D'altra banda, existiria el risc que servissin contra l'altre governant i, per tant, contra homes de la seva família que servissin en l'altre bàndol? Aquesta tradició de tenir dos governants, tot i que ara és simbòlica, no es modificà amb l'adopció d'una nova constitució l'any 1993. El país reconeix oficialment que no disposa d'exèrcit.⁸⁷ Mònaco i Liechtenstein es van desmilitaritzar durant els segles xviii i xix. A Samoa, durant la dècada de 1920 hi hagué un moviment molt potent per la noviolència.⁸⁸ El cas d'Islàndia és particular i mereix aprofundir en la recerca, perquè, tot i que en aquell moment estava ben defensada, l'any 1944, en plena Segona Guerra Mundial, el país optà per la independència, la neutralitat i la manca d'un exèrcit. Considerem que va ser una decisió valenta. Com Costa Rica (1948), tots aquests països gaudeixen ja d'una tradició força consolidada d'absència d'exèrcit. Tant a Saint Kitts i Nevis com a Vanuatu hi hagué moviments secessionistes durant la independència, la qual cosa explica la presència de petites forces de defensa, que més tard s'integrarien a la policia. Finalment, cal més recerca per explicar per què entre 1962 i 1983, entre nombrosos exmembres de l'Imperi Britànic, 14 països (més de la meitat dels

86 Només 2,8 habitants per km².

87 Andorra's Universal Periodic Review, Human Rights Council 2010, informe del govern, § 6, disponible aquí: http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session9/AD/A_HRC_WG.6_9_AND_1_Andorra_eng.pdf.

88 Michael J. Field, *Mau: Samoa's Struggle against New Zealand Oppression*, Auckland: Reed, 1984.

recollits en la nostra llista) assoliren la independència sense dotar-se d'un exèrcit, mentre que d'altres, de mida o situació similar, optaren per una altra via.

d. És també al llarg de la història, que els set països que tenen protector el van aconseguir. Tots ells guardaven vincles històrics amb el seu protector, en ocasions antics i sòlids. Excepte en els casos d'Andorra i Mònaco, els protectors són l'antiga potència colonial.

e. La regió és un altre factor important. Hi ha països sense exèrcits en tots els continents excepte l'Àsia. Tanmateix, es concentren principalment a Europa, la conca del Carib i l'oceà Pacífic. A Europa, tots els estats molt petits estan desmilitaritzats. Entre els estats petits del Carib, només tenen exèrcit tres d'un total de vuit (Antigua i Barbuda, les Bahames i Barbados). Al Pacífic, només dos dels 13 disposen d'un exèrcit (Fiji i Tonga). En aquestes tres regions, la presència de països desarmats té un efecte de reforçament mutu i ha conduït a diversos tipus de cooperació local, com per exemple esquemes regionals de seguretat col·lectiva.

f. Les raons estratègiques també són importants. Exèrcits en decadència o sense una missió clara, que més tard es reintegren o no en la policia; recurs a tercers protectors o esquemes de seguretat col·lectiva; possibilitat de reclutar efectius en cas de perill: tots aquests factors influeixen en les polítiques de seguretat d'aquests estats. Un exemple de la dimensió estratègica es troba en Costa Rica, que va dissoldre el seu exèrcit després de ratificar un important tractat internacional de seguretat. Com veurem en els apartats següents, aquestes decisions gairebé sempre han estat eficients, la qual cosa queda confirmada pel fet que cap dels països amb capacitat per crear una força en cas

de perill no l'ha creada; també pel fet que, amb l'excepció d'Haití i les Illes Salomó,⁸⁹ que allotjaven i encara allotgen missions internacionals de manteniment de la pau, cap exèrcit ha hagut d'intervenir mai per protegir aquests països.

g. Malgrat que prescindir d'exèrcit fos potser una decisió valenta al principi, els avantatges d'aquesta situació la van consolidant amb el pas del temps. En primer lloc, cal esmentar que la població d'aquests països, quan se li pregunta sobre aquesta qüestió, se sol mostrar orgullosa de mancar d'exèrcit i, per tant, de contribuir al que consideren el progrés de la pau. S'adonen que equival a restar lliures de la lleia, de la influència política i social dels militars i de la despesa militar. La perllongada existència pacífica de Costa Rica des de l'abolició de l'exèrcit l'any 1948 en una regió assolada per les dictadures i les guerres civils constitueix una evidència incontrovertible. Una anàlisi més aprofundida ha revelat que, de fet, aquests països són molt segurs. Tot seguit mostrarem que viure-hi equival normalment a viure bé.

h. Ni decisions polítiques que han pres aquests 13 països (que, a diferència d'altres països, sí que podrien tenir un exèrcit) ni la manera d'expressar aquestes decisions no descriuen automàticament els motius que fonamenten les dites decisions. Malgrat tot, Costa Rica, Panamà, Haití i Grenada experimentaren un procés de desmilitarització total i els dos primers països van fer constar en la seva constitució la resolució de no tornar mai a tenir un exèrcit. Islàndia i Kiribati van manifestar una elecció constitucional similar. Islàndia ho va fer repetidament a mesura que evolucionava la seva constitució i, com veurem tot seguit, el país també reiterà aquesta elecció durant les anomenades "guerres del bacallà" (1959-1982). Quant a Kiribati, abans de la independència

89 Peake, Gordon, i Studdard Brown, Kaysie, "Policebuilding: *The International Deployment Group in the Solomon Islands*", a *International Peacekeeping*, vol. 12, núm. 4, p. 520-532.

hi hagué un debat polític sobre la creació d'un exèrcit. El partit polític oposat a la creació d'un exèrcit guanyà les darreres eleccions, de manera que es redactà una constitució que no permetia l'existència d'un exèrcit.⁹⁰ Per tant, a Kiribati és a través de les eleccions, que el poble decidí. Com hem vist, la Micronèsia abraçà aquesta opció mitjançant un tractat de defensa. Tant l'illa de Maurici com Vanuatu van plantejar una política consistent en mantenir tots els cossos armats dins la policia. Per la seva banda, Maurici amplià progressivament la capacitat d'acció securitària de la policia. Quant a Vanuatu, patí un enfrontament entre la policia i la força de defensa que se solucionà quan s'unificaren tots dos cossos sota un mateix comandament. Les Illes Salomó, després de l'esclat de violència de 1998 i els anys següents, instaurà un ministeri per la pau, igual com Costa Rica.⁹¹ Pel que fa a Samoa, quin grau d'influència tingué el seu passat no violent? Pel que sabem, ni Samoa, ni Saint Lucia ni Saint Vincent i les Grenadines no han fet explícita aquesta decisió per cap via. En conseqüència, cal més recerca, sobretot local, per comprendre plenament com i per què alguns països van optar per la independència sense exèrcit, mentre que cap dels països de fundació recent no ha pres aquesta decisió.⁹²

4.2. SET PROCESSOS DE DESMILITARITZACIÓ QUE HAN CONDUÏT A LA NO-MILITARITZACIÓ

En bona part, la història de la no-militarització encara no s'ha escrit. Les narratives de pau que atresora són importants per comprendre els processos en marxa i, quan mostren prou precisió, les possibles lliçons a extreure'n. Aquestes històries donen crèdit als països que es desmilitaritzaren totalment, al que experimenten actualment i al que assoleixen en el camí de la pau no armada.

90 Roniti Teiwaki, *Management of Marine Resources in Kiribati*, University of the South Pacific, 1988, i Barrie Macdonald, *Cinderellas of the Empire: Towards a History of Kiribati and Tuvalu*. University of the South Pacific, 2001.

91 Sobre els ministeris de pau d'arreu del món, vegeu: <http://www.i4pinternational.org>

92 En ordre invers d'aparició, Timor Oriental, Montenegro, l'antiga Iugoslàvia en general i l'antic imperi soviètic en general; així mateix, malgrat que el seu estatus és controvertit, Kosovo, Abkhàzia i Palestina.

Per aprofundir en l'explicació de la no-militarització i abordar-ne alguns dels avantatges, presentem tot seguit els processos de desmilitarització empresos pels països no militaritzats.

Mònaco fou el primer a emprendre, si més no parcialment, un procés d'aquesta classe. S'inicià a mitjan segle xviii per raons balístiques: la roca de Mònaco és un baluard que en domina el port. Fins aquell moment era impossible disparar amb canó sobre la ciutat vella i el castell-palau. Quan l'abast dels canons fou prou llarg per disparar directament sobre la ciutat des de la muntanya veïna, el príncep Honorat III de Mònaco s'adonà, sàviament, que no es podia protegir la ciutat d'aquesta vulnerabilitat amb mitjans militars i que, en termes militars, el país era condemnat. Renuncià, doncs, a una modernització costosa i inútil de l'artilleria,⁹³ amb la qual cosa iniciava el declivi progressiu de les forces militars de Mònaco, que actualment es limiten a la guàrdia del príncep.

Val la pena destacar que una situació de vulnerabilitat total, reconeguda en el moment oportú, ha portat, amb el pas dels segles, a una situació sòlida de pau i prosperitat.

L'any 1868, Liechtenstein fou el primer país en efectuar, d'un sol cop, una desmilitarització total. La va emprendre per motius econòmics: senzillament, mantenir un exèrcit, per més que tingués només 50 soldats, resultava massa car en aquell moment.⁹⁴ Com hem esmentat anteriorment, el país afrontà desarmat totes dues guerres mundials i en va sortir intacte.

⁹³ http://fr.wikipedia.org/wiki/T%C3%AAt_de_Chien

⁹⁴ Beattie, David, *Liechtenstein: A Modern History*, I.B. Tauris, Londres, 2004, p. 30.

A quants països que afronten situacions similars, si no a tots, la despesa militar perjudica el desenvolupament i el benestar?

El tercer país en desmilitaritzar-se fou Costa Rica, l'any 1948. Fou la conseqüència de tres raons principals.

La primera era socioeconòmica. Costa Rica té una població molt cohesionada; en aquell moment era composta majoritàriament de plantadors de cafè. Al país no hi havia mineria ni cap elit econòmica potent que necessités un exèrcit fort. Per tant, ja hi havia una sòlida cultura democràtica aliena a una hipotètica influència significativa de les petites forces militars. Gràcies a aquests precedents, en general Costa Rica es deslliurà de la plaga de dictadors i cops tan freqüents a l'Amèrica Central.

La segona raó de la desmilitarització fou estratègica. Després de la guerra civil de 1948, la pau només es podia garantir mitjançant la dissolució de l'exèrcit. Fou un cop mestre: en primer lloc, considerar i intentar portar a terme una proposta tan inusual com la de prescindir de l'exèrcit; després, trobar vies perquè esdevingués una situació duradora, incloent a la constitució els fonaments legals que evitessin la restauració de l'exèrcit; i, finalment, reassignant els fons alliberats a l'educació i el desenvolupament, de manera que els beneficis de l'abolició de l'exèrcit repercutien positivament en el poble mateix i se'n guanyaven el suport a aquesta mesura tan especial. La guerra civil s'inicià quan un govern de dreta (associat amb el partit comunista per constituir una majoria), es negà a reconèixer que havia perdut les eleccions. Atès que aquest govern estava associat amb els comunistes, els Estats Units, tot just a l'inici de la Guerra Freda, li negaren l'ajuda. Mentrestant, les forces del centre polític s'alçaren en armes i s'inicià una guerra civil de 44 dies (amb prop de

2.000 víctimes mortals). Van vèncer, amb l'ajuda d'una brigada internacional de 600 homes, formada anteriorment per derrocar tots els dictadors d'Amèrica Central. La presència d'aquesta brigada va fer que els Estats Units neguessin també el seu suport a la Junta. En conseqüència, no podien recórrer al que restava de l'exèrcit oficial derrotat ni mantenir el seu poder contra aquest exèrcit sense l'ajut de la brigada, de manera que el problema es resolgué dissolent l'exèrcit i acomiadant la brigada.⁹⁵

La tercera raó que explica la desmilitarització és igualment important: l'entrada en vigor, amb la signatura de Costa Rica (l'última que calia), del tractat de seguretat de l'Organització dels Estats Americans (OEA). En signar el tractat, uns dies abans d'abolir l'exèrcit, el govern establí una xarxa internacional de seguretat col·lectiva al voltant del país, que va començar a donar fruit immediatament. Les forces polítiques que havien estat derrotades i havien abandonat el país uns mesos enrere, en saber que l'exèrcit havia estat dissolt i la brigada ja no hi era, van intentar envair el país des d'un país veí. La invasió fracassà sense necessitat de combats quan la frontera des de la qual operaven fou tancada i se'ls tallaren les línies de subministrament per ordre de la comissió de seguretat de l'OEA.⁹⁶

Al cap d'uns anys, el fet que Costa Rica no tingués exèrcit començava a gaudir del degut reconeixement i acceptació i s'havien esvaït tant els rumors contra aquesta realitat com les pors que suscitava. Fou llavors que Costa Rica començà a assumir una postura més clara a favor de la pau i les activitats de construcció de la pau. L'any 1983, el país adoptà unilateralment un règim de "neutralitat perpètua no armada" i, gràcies a les seves polítiques pacífiques, ara allotja la

95 Kyle Longley, *The Sparrow and the Hawk: Costa Rica and the United States during the Rise of José Figueres*, University of Alabama Press, 1997.

96 Leonard Bird, citat, p. 12 i 107.

Cort Interamericana dels Drets Humans i la Universitat per la Pau de les Nacions Unides.⁹⁷ La no-militarització comportà 60 anys de pau, democràcia i prosperitat al país, mentre que la resta de països d'Amèrica Central sofrien dictadures i guerres civils. Fou Costa Rica la que ajudà a posar fi a aquestes guerres i a iniciar la restauració de la democràcia a Amèrica Central a instàncies d'Óscar Arias, president de Costa Rica en aquell moment i guanyador del premi Nobel de la pau l'any 1987. És un país molt actiu en la promoció de la pau en el pla internacional, per diverses vies. Així mateix, és un país pioner en l'ecoturisme. Considerem que l'exemple de Costa Rica és un far en la història humana i en els esforços per posar fi a la lacra de la guerra.

El quart país en desmilitaritzar-se fou Dominica, l'any 1981.⁹⁸ La història és senzilla. Partim d'un govern corrupte, com s'ha demostrat, amb un primer ministre bandejat però que té el suport de l'exèrcit. Es desencadena un enfrontament entre la policia i l'exèrcit i, pel bé de tothom, la policia venç (moren cinc persones).⁹⁹ En conseqüència i per necessitat, es dissol l'exèrcit.

Dominica, entre d'altres, és un bon exemple del que pot passar quan les forces de policia i les forces militars són igual de fortes i prenen el risc d'enfrontar-se.¹⁰⁰ La millor manera de resoldre aquestes situacions consisteix en integrar totes les forces a la policia; mai no es tracta de forces nombroses i rarament tenen missions bèl·liques. L'exemple de Dominica mostraria (si és que cal un exemple) que els petits exèrcits, massa petits per tenir potencial de guerra i, per tant, mancats d'un objectiu clar, fàcilment poden esdevenir o han esdevingut factors de problemes de seguretat interior. És també la mostra que, amb exèrcit

97 <http://www.corteidh.or.cr/index.php/en> ; www.upeace.org

98 No s'ha de confondre amb la República Dominicana. Dominica es troba al mar del Carib, entre la Martinica i Guadalupe.

99 Dion E. Phillips, "The Defunct Dominica Defense Force and Two Attempted Coups in the Nature Island," a *Caribbean Studies*, vol. 30, núm. 1, 2002, p. 52-81.

100 Es donaren situacions similars, pel que sabem, a Vanuatu, el Timor Oriental i, a la inversa, a Tunísia, on l'exèrcit es negà a intervenir durant la revolució de la primavera àrab.

o sense, les missions policials romanen importants i exigeixen d'una gestió adequada.

El cinquè país en desmilitaritzar-se fou Grenada, l'any 1983. Els Estats Units envaïren el país després d'una revolució que descarrilà. Senzillament, l'exèrcit derrotat no es va reconstituir.

La situació a Dominica i Grenada mostra que invocar amenaces militars exteriors com a justificació per formar un exèrcit pot derivar en que la mateixa institució creada per a la protecció del país esdevingui un problema de seguretat interior. També posa de manifest que, després d'aquests abusos militars interns, si no ja en temps de pau, és efectivament possible que el poble s'adoni que hi ha alternatives més encertades que el recurs a les solucions militars. La no-militarització (desmilitarització total) planteja unes grans perspectives en aquest aspecte. Tanmateix, perquè la tinguin en compte com a possibilitat, cal que la no-militarització sigui quelcom de conegut tant per la població en general com per les autoritats governants. Seguint el bon exemple de Costa Rica, aquests dos països van poder efectuar una desmilitarització.

El sisè país desmilitaritzat fou Panamà. A partir de l'exemple de Costa Rica, la desmilitarització de Panamà s'inicià l'any 1989 després que els Estats Units envaïssin el país i derrotessin l'exèrcit local per capturar el General Manuel Noriega, cap de l'exèrcit i president del país. La desmilitarització fou completa i culminà amb la inclusió de la il·legalitat de l'exèrcit en la constitució del país, l'any 1994. Els soldats que no foren retirats del servei s'integraren, després de les comprovacions de seguretat degudes, a la policia. La guerra deixà disponible molt poc armament, que en cap cas tenia una importància estratègica rellevant. El poc armament existent, consistent majoritàriament en alguns avions de

petita envergadura, fou desmilitaritzat o assignat a la policia. El més interessant és que el partit polític que s'havia creat molt abans per donar suport al règim militar es reintegrà progressivament a la política acceptant la desmilitarització del país i participant-hi, amb la qual cosa assumia un canvi radical de doctrina.¹⁰¹

Cal tenir en compte també que el país, tot i mancar d'exèrcit, no només ha estat capaç de fer que els Estats Units respectessin plenament el tractat de 1977 que retornaria la "zona del canal de Panamà" al país el 31 de desembre de 1999, sinó que en el procés també va aconseguir el tancament complet de totes les bases militars nord-americanes del país.

El setè país en desmilitaritzar-se fou Haití, l'any 1994. L'exèrcit va tenir un paper decisiu en el cop que derrocà Jean-Bertrand Aristide l'any 1991. A la pràctica, el retorn d'Aristide al poder sota els auspicis de les forces dels Estats Units i les Nacions Unides l'any 1994 representava una derrota de l'exèrcit, però tot i així el president decidí abolir el que en restava.¹⁰² Com explica la història, l'animà a fer-ho una enquesta que li presentà Óscar Arias i que afirmava que la població haitiana volia abolir l'exèrcit.¹⁰³ Malgrat tot, sembla ser que la DDR (desmilitarització, desmobilització i reintegració) fou mal executada i ineficaç, ja que va deixar els soldats amb una paga escassa i, en ocasions, els permeté conservar les seves armes. S'ha constatat que alguns dels oficials que foren desmobilitzats l'any 1995 retornaren l'any 2004 per derrocar Aristide un altre cop i també formaren part dels que l'any 2013 participaren en l'ocupació de quarters en suport de la idea del govern de restaurar l'exèrcit.¹⁰⁴

101 Robert C. Harding: *Military Foundations of Panamanian Politics*, Transaction publishers, 2001.

102 Laurent Beaulieu, "Comment l'armée haïtienne fut démantelée", a *Volcans*, núm. 22, 1996, disponible a: <http://pauillac.inria.fr/~maranget/volcans/06.96/comment.html>

103 Disposem d'una còpia manuscrita de l'enquesta. Vegeu també: <http://www.author-me.com/nonfiction/haiti.html>.

104 Com a exemple: <http://www.alterpresse.org/spip.php?article12875>

L'exemple d'Haití mostra amb quina cura cal portar a terme la desmilitarització, primer prenent el control de les armes i garantint una reintegració adequada dels soldats desmobilitzats i, en segon lloc, fent-la duradora posant els seus beneficis al servei del país i el poble. Així mateix, considerem que un canvi constitucional hauria de formar part del procés de consolidació a llarg termini.

Derrotar un exèrcit o fer que esdevingui inútil, com a Haití, no és un requisit necessari per abolir-lo. No obstant això, és precisament el que succeí en cinc de les set desmilitaritzacions que conduïren a la no-militarització. Òbviament, seria desitjable que no s'hagués d'arribar a l'enfrontament o la derrota militars per assolir la desmilitarització. Tanmateix, els combats o la derrota plantegen una oportunitat, tan bona com qualsevol altra, per considerar la possibilitat de prescindir d'exèrcit.

Aquests set casos de desmilitarització que han culminat en la no-militarització mostren que aquest tipus de procés: (a) és possible; (b) en si mateix no representa una amenaça per al futur del país; (c) fins i tot, pot comportar una millora; i (d) que pot tenir lloc tant en temps de pau com de crisi o postcrisi. Tots els casos recents pertanyen a la conca del Carib, on quatre països han seguit l'exemple de Costa Rica.

No tenir exèrcit pot ser una decisió expressa o un producte de les circumstàncies. En el nostre planeta, geogràficament limitat, quan es creen nous països o se'n redefeixen de vells, l'opció de no tenir exèrcit és una qüestió que cal plantejar-se i presentar al poble.

5. GARANTIR LA PAU SENSE DISPOSAR D'UN EXÈRCIT

La seguretat dels “estats petits” ha estat l’objecte de moltes conferències polítiques i la literatura sobre el tema és abundant. Tanmateix, malgrat que gairebé tots els països no militaritzats pertanyen a la categoria dels estats petits, mai no s’ha portat a terme, almenys públicament, un treball dedicat als aspectes específics de la seguretat dels països sense exèrcit. Aquests països sempre s’han inclòs en cercles més amplis i en debats regionals, de manera que es creava un “paraigua” de seguretat, realment eficient, però que mai no abordava els aspectes securitaris de la no-militarització. Per tant, donarem un breu cop d’ull a la seguretat en absència d’exèrcit i a com la gestionen aquests països.

Com un país pot perdurar i tirar endavant sense protecció militar pròpia pot semblar una qüestió d’importància crucial. Tanmateix, no s’ha de sobrevalorar els aspectes militars de la seguretat.

La primera raó per dedicar a les qüestions militars una atenció suficient però no excessiva rau en el fet que els països sense exèrcit tenen un historial immaculat pel que fa als incidents militars internacionals. Des de la Segona Guerra Mundial,¹⁰⁵ la seva consecució de la independència o el moment de dissolució del seu exèrcit, cap d’aquests països no ha estat directament implicat en un conflicte armat internacional; els països militaritzats no mostren un historial equivalent.¹⁰⁶

105 Mònaco fou envaït pels alemanys, mentre que Andorra, Liechtenstein i San Marino s’han mantingut independents.

106 Lotta Themnér i Peter Wallensteen, *Armed Conflicts, 1946-2012*, Uppsala conflict data program, p. 4, Uppsala, 2013, disponible a: <http://jpr.sagepub.com/content/early/2013/06/28/0022343313494396.full.pdf+html>. Vegeu també Heidelberg Institute for International Conflict Research, *Heidelberg conflict barometer 2014*:

D'una manera similar, els incidents interiors rellevants han estat escassos i, malgrat que les forces militars en ocasions eren presents o, fins i tot, decisives un cop havia sorgit el problema corresponent, no és segur que, d'entrada, fossin necessàries. Com hem pogut observar, Costa Rica fou envaïda dues vegades per opositors interns, els anys 1948 i 1955. La seguretat col·lectiva es mostrà suficient per resoldre el problema sense recórrer a la força. Quan mancaven d'exèrcit, les Illes Maldives foren envaïdes l'any 1988 per opositors assistits pels rebels tàmls d'Sri Lanka. Amb l'ajut de les tropes índies, se'ls detingué al cap d'uns dies. Abans de l'abolició de l'exèrcit, a Haití s'organitzà una operació internacional de manteniment de la pau per restaurar-hi la democràcia: les forces de les Nacions Unides són encara presents al país, amb tasques policials i de reconstrucció. A les Illes Salomó, després d'una forta agitació interior, s'hi establí una missió internacional de manteniment de la pau l'any 2003. Encara hi manté una presència parcial. En tots els casos, aquests incidents s'originaren en la política interior o s'haguessin alleujat amb unes polítiques més encertades i amb unes respostes polítiques prou ràpides com per evitar el recurs posterior a les operacions militars. En totes aquestes situacions, es trobaren solucions relativament pacífiques mitjançant la seguretat col·lectiva i sense hostilitat militar. Malgrat que cada situació és especial, considerem que el fet que aquests països no disposin d'exèrcit ha estat un factor pacificador; si no ho ha estat abans dels incidents, sí que ho ha estat, almenys, durant el procés de resoldre'ls; a més, no ha agreujat la situació. Una vegada més, en comparació amb l'història de la resta del món en el mateix període, aquests incidents són escassos i molt dispersos en el temps. Addicionalment, per dissortats que siguin, cap no ha desencadenat un gran conflicte militar.

La segona raó per no exagerar l'atenció que es fa als afers militars és que als reptes que afronten aquests països no s'hi pot respondre per mitjans militars. En alguns casos, el major perill que els amenaça és l'increment del nivell del

http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2014.pdf

mar a conseqüència del canvi climàtic, que podria destruir totalment Tuvalu i les Illes Marshall i reduir en bona part el territori de molts altres països. A més, farà inhabitable o ermes algunes illes per la salinització de l'aigua dolça a causa de l'increment del nivell del mar. Així mateix, cal tenir en compte que, si les Illes Marshall s'inunden, s'abocarien a l'oceà els residus nuclears que hi van deixar les proves nuclears dels Estats Units d'Amèrica durant la dècada de 1950.¹⁰⁷ Un altre risc que afronten aquests països és la vulnerabilitat davant l'activitat criminal, que requereix forces policials més que no respostes militars.

La tercera raó per atorgar la importància adequada a les qüestions militars la plantegen els estudis de seguretat relacionats amb els "estats petits". Val la pena esmentar que un cop un país s'inclou en aquesta categoria, el fet que tingui o no un exèrcit no es considera de gran importància, ni tan sols en els informes oficials.¹⁰⁸ Si un país és petit i pot tenir, com a màxim, un exèrcit petit, el fet de tenir-ne no comporta una gran diferència en un conflicte militar. La dissuasió també es limita a l'exercida envers altres petits països o, si es dona el cas, petits grups armats. Per tant, les forces existents, quan n'hi ha i en absència d'amenaques militars efectives, fan tasques policials i missions internacionals i d'assistència que en altres circumstàncies poden efectuar i, de fet, efectuen les forces de policia.

107 El risc d'abocament de residus nuclears s'esmenta en l'informe per a les parts interessades de l'Examen Periòdic Universal dels Drets Humans corresponent a les Illes Marshall, Consell de Drets Humans, maig de 2015, §21, disponible a: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/MHSession22.aspx>. Cal tenir en compte també l'article de Gene Keyes "To Give Life: Possibilities for a Nonkilling Military", a *Nonkilling Security and the State*, Joám Evans Pim (ed.), p. 103, que detalla el que podrien fer uns exèrcits de la pau, en termes d'efectius i logística, davant del canvi climàtic. Vegeu <http://nonkilling.org/pdf/nksecurity.pdf>.

108 Advisory group of the Commonwealth, *A Future for Small States: Overcoming Vulnerability*, Commonwealth Secretariat, Londres, 1997, p. 121-126. La possibilitat que un país no tingui exèrcit es menciona succintament, però no s'aborda directament, en la recomanació 10.31, p. 124, sobre la millora de les forces de seguretat. D'una manera similar, Ron Crocombe, a *Enhancing Pacific Security*, Pacific Forum, Apia, 2000, esmenta l'absència de forces armades en alguns països del Pacífic, però sense aprofundir en la qüestió, p. 18-23.

L'última i, tanmateix, la millor raó per no sobrevalorar el factor militar en les polítiques de seguretat és que els països sense exèrcits tenen més potencial per aplicar polítiques de pau de gran abast que si tinguessin un aparell militar; a més, no porten la càrrega d'uns pressupostos militars molt exigents i de la influència en la política que tenen els sistemes militars i els experts en seguretat militar. Atès que no poden recórrer a la força militar, els països no militaritzats aborden el conflicte d'una manera més pacífica i mostren una necessitat superior (fins i tot absoluta) de mesures de prevenció del conflicte i de mètodes pacífics de resolució de conflictes. Per tant, les polítiques de pau que han desenvolupat fins ara, ja sigui de manera espontània o expressa, i les que desplegaran en un futur tenen molta importància per al progrés de la pau, tant en aquests països com a tot el món.

Abans de presentar un inventari breu dels mitjans de seguretat tradicional utilitzats pels països no militaritzats per a la defensa exterior i exterior, ens agradaria destacar dos exemples apoderadors (tant per als països armats com per als no armats) que mostren de quina manera aquests països sense exèrcits han afrontat amb èxit dos grans casos de coacció.

5.1. DUES NARRATIVES DE PAU

La decisió de prescindir d'exèrcit es pot fonamentar en una planificació exhaustiva, una avaluació de riscos i l'adopció de polítiques de pau i seguretat adequades. Tanmateix, és possible que també calgui reaccionar davant de situacions que només són parcialment previsibles. En aquest tipus de situacions l'ètica, els drets humans, la pau i la noviolència –així com el fet mateix de no tenir capacitat per recórrer a la força militar– poden portar a solucions menys danyoses que l'ús de la força o la violència. Atès que els fets parlen més clar que

les paraules, entre els exemples existents n'hem seleccionat dos provinents de la història d'Islàndia i Liechtenstein.

Islàndia s'independitzà de Dinamarca, llavors ocupada per Alemanya, durant la Segona Guerra Mundial, l'any 1944. Al llarg de la guerra acollí tropes britàniques i dels Estats Units estacionades al país per evitar que Alemanya envaís Islàndia i, d'aquesta manera, assegurar les rutes septentrionals entre Amèrica, Europa i la Unió Soviètica. Tanmateix, prescindir d'exèrcit en aquest moment tan especial de la història constituïa una decisió molt inusual, reforçada per l'elecció d'Islàndia de romandre neutral (malgrat que només durés fins l'entrada del país a l'OTAN com a membre fundador l'any 1949). Això no va evitar, però, que Islàndia iniciés una guerra (no violenta) contra dos altres membres de l'OTAN: Alemanya i, sobretot, la Gran Bretanya. Aquest conflicte, conegut com "les guerres del bacallà", es va perllongar de manera episòdica entre 1959 i 1982, any en el qual es reconegué finalment l'exigència islandesa d'una zona econòmica exclusiva de 200 milles nàutiques; s'atorgà una zona similar a tots els països del món amb sortida al mar en un tractat internacional del dret marítim.¹⁰⁹ El conflicte es basava en el dret dels islandesos a explotar les aigües properes i pescar-hi, la qual cosa constituïa llavors el principal actiu del país. Els mitjans noviolents que empraren consistien en un dispositiu especial per tallar xarxes de pesca a ròssec, inventat per la guàrdia de costes islandesa. Una vegada tallada, les xarxes d'aquest tipus s'enfonsa, perquè són grans i pesants; només n'hi ha una per vaixell. Per tant, la pèrdua d'una xarxa representava perdre una temporada de pesca; i se'n tallà moltes. A més, tristament, una vegada un cable impactà com un fuet contra un pesquer i matà un pescador anglès, mentre que en un altre incident un enginyer islandès fou electrocutat en xocar dos vaixells.¹¹⁰

109 Convenció de les Nacions Unides sobre el dret del mar, 10 de desembre de 1982. http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm.

110 Guðmundsson, Guðmundur Hörður. "15. Annað þorskastríðið. Tímabilið 19. maí 1973 til nóvember

El cas de Liechtenstein és un altre exemple d'humanitat i coratge, de poder no violent enmig d'una guerra. L'any 1945 les principals potències havien acordat a Jalta que calia retornar a l'URSS tots els ciutadans soviètics que es trobessin en territoris conquerits per qualsevol dels aliats. Durant la guerra, molts russos o habitants dels territoris ocupats per l'URSS, com Ucraïna i els estats bàltics, entre d'altres, van lluitar contra l'URSS, contra el comunisme o contra el règim estalinista. En ser entregats, eren tractats com traïdors i executats o enviats a camps de detenció. Mentre els països europeus feien els ulls grossos davant d'aquesta pràctica homicida, Liechtenstein, per salvar la vida de prop de 500 refugiats, es negà a cedir a la pressió de l'URSS. Més tard, 300 refugiats emigraren a Argentina, mentre que 200 altres que lliurement decidiren retornar a l'URSS foren tots executats durant el viatge de retorn.¹¹¹

Aquests dos incidents ens plantegen dues reflexions importants. En primer lloc, que un país petit pot, mitjançant l'ingeni i la perseverança, derrotar o repel·lir una gran potència i assolir el seu objectiu fins i tot sense disposar d'exèrcit. En segon lloc i amb no menys importància: quan totes les guerres maten més del que mataren les guerres del bacallà (dues víctimes mortals i a causa d'accidents, no de combats) la humanitat haurà assolit un grau elevat de pau, dignitat i progrés.

5.2. SEGURETAT INTERNACIONAL I INTERIOR

La seguretat dels països no militaritzats queda garantida tant per mesures innovadores com per mesures tradicionals (però sense armes). Un cop dit i sabut que la pau perdurarà en totes les situacions, no ens resta cap mitjà per

1973." Assaig breu per a una classe d'història a la Universitat d'Islàndia. http://www.lhg.is/media/thorskastridin/15_Gudmundur_Hordur_Gudmundsson_Annad_torskastridid_Timabilid_19.mai_1973_til_november_1973..pdf.

111 Geiger, P., i Schlapp, M.: *Russen in Liechtenstein. Flucht und Internierung der Wehrmacht-Armee Holmstons 1945-1948*, (Russos a Liechtenstein. Fuga i internament dels Holmstons de l'exèrcit de la Wehrmacht, 1945-1948), Vaduz, Zurich, 1996.

considerar tots els possibles problemes de seguretat que aquests països afronten o poden afrontar, ni els mitjans per donar-los resposta. Per tant, el present capítol no és ni una avaluació exhaustiva de seguretat ni un document sobre polítiques. El que presentem tot seguit és només una panoràmica indicativa d'alguns dels mètodes de seguretat que aquests països empren o alguns dels mitjans de què disposen, amb la qual cosa mostrem, si més no, que existeixen mitjans de protecció no armada i que, per tant, la no-militarització és viable.

SEGURETAT INTERNACIONAL

Els països desarmats participen del sistema internacional de seguretat col·lectiva i se'n beneficien. Considerem que, fins i tot, la reforcen, atès que la necessiten més que si poguessin recórrer a un exèrcit nacional o, pel que fa a la gran majoria d'aquests països (19), a un estat protector. Com hem observat, el recurs potencial a la seguretat col·lectiva s'ha portat a l'acte en problemes de primer ordre a Costa Rica, Haití i les Illes Salomó. També s'ha emprat, però, moltes vegades mitjançant l'acció diplomàtica i el desenvolupament del dret internacional en favor de la pau i les solucions no militars.

Tots aquests països són membres actius d'organitzacions de seguretat. Tal com hem exposat, tots són membres de les Nacions Unides, excepte tres (les Illes Cook, Niue i el Vaticà). Els països membres de les Nacions Unides més petits van haver de concebre estratègies especials per afrontar els costos elevats de participar en aquesta organització, com compartir oficines a Nova York.

També han creat o participat activament en la creació d'organitzacions de seguretat regional. Aquestes organitzacions tenen un paper de primer ordre pel

seu pensament securitari i per l'organització de diversos aspectes de la seva seguretat. Tots els països són membres de la Unió Africana, l'Organització dels Estats Americans i l'Organització per la Seguretat i la Cooperació a Europa. Així mateix, en les seves regions són tots membres del Fòrum del Pacífic o del Sistema de Seguretat Regional del Carib. Ambdues organitzacions mostren un enfocament exhaustiu de tots els problemes de seguretat de la seva regió i els seus membres i quan calia han concebut operacions especials vinculades amb la seguretat i/o l'assistència i recuperació en cas de desastre en favor dels seus membres. En un cert grau, aquests països són la mostra que la seguretat regional col·lectiva pot substituir o complementar l'absència d'un aparell nacional de seguretat militar.

Alguns d'aquests països són oficialment neutrals.¹¹² El concepte de neutralitat no gaudeix de la influència que tenia en el passat, però encara val la pena parar-hi atenció. En primer lloc, perquè considerem que no disposar d'un exèrcit equival, en si mateix a un estatus de neutralitat i hauria de servir per adquirir-lo automàticament, a menys que aquests països mateixos especifiquin el contrari (per exemple, quan Islàndia entrà a l'OTAN i renunciava així a la neutralitat). En segon lloc, perquè els països no armats que fan seu l'estatus de neutralitat no armada (com Costa Rica l'any 1983) posaren en relleu el fet que la neutralitat no implica automàticament l'obligació del neutral de defensar el seu territori per mitjans militars per evitar que l'utilitzin les parts bel·ligerants. L'existència de països neutrals no armats comporta que la neutralitat es pugui defensar també per mitjans exclusivament diplomàtics i no violents. En conseqüència, aquestes eines guanyen credibilitat i visibilitat com a tals o poden assolir el reconeixement, de fet però també de dret, com a mecanismes vàlids de pacificació, tant per a països neutrals com per als que no ho són.

¹¹² Costa Rica, Haití, Islàndia i el Vaticà. Potser n'hi ha més.

Una de les potestats dels països sense exèrcits i els països petits en general és la capacitat de signar tractats; el nombre elevat de països petits signataris permet que aquests tractats entrin en vigor més ràpid. Per exemple, literalment no tenen interessos nacionals en el Tractat de Comerç d'Armes¹¹³ adoptat recentment, excepte pel que fa a algunes armes policials. Tanmateix, contribuïren a aquesta iniciativa de progrés envers la pau mundial: quan s'assolí el nombre requerit de ratificacions del tractat, en termes proporcionals l'havien signat més països sense exèrcits que països amb exèrcits.¹¹⁴ En conjunt, tot i que hi ha marge de millora, l'historial dels no armats en la signatura de tractats de pau i desarmament supera la mitjana.¹¹⁵

En termes generals, la seguretat internacional dels països no militaritzats mostra que és possible basar-se en la pau i la confiança en lloc de la força. També deixa palès, d'una manera força brillant, que la seguretat col·lectiva pot ser fiable i molt eficient de desenvolupar en situacions o regions en les quals el risc d'incidents militars és nul, entre altres coses, per l'absència de forces i amenaces militars.

SEGURETAT INTERIOR

Per elaborar una panoràmica de com aquests països gestionen la seva seguretat interior i les polítiques de pau i seguretat que dissenyen caldria una recerca més aprofundida, especialment si aquestes polítiques difereixen de les que adopten els països que sí que disposen d'exèrcits. Malgrat tot, hi ha alguns elements que val la pena presentar en aquestes pàgines.

113 Tractat de Comerç d'Armes, aprovat per l'Assemblea General de les Nacions Unides, 2 d'abril de 2013. <http://www.un.org/disarmament/ATT>.

114 Dels 53 signataris, 7 eren països sense exèrcits; equival a un de cada set (1/7) signataris, mentre que al món els països sense exèrcit són un de cada vuit (1/8).

115 Base de dades d'APRED sobre els països sense exèrcits, <http://www.demilitarisation.org/spip.php?rubrique90>.

En primer lloc, l'historial de seguretat interior dels països sense exèrcits també és molt reeixit. Hi ha, hi podria haver o hi ha hagut amenaces contra la seguretat del poble i les institucions. Són amenaces que no podem infravalorar. Tanmateix, s'han estudiat oficialment¹¹⁶ i, pel que sabem, supervisat periòdicament. En apartats anteriors hem esmentat l'agitació a les Illes Salomó i els problemes polítics a Haití. Així mateix, hi ha hagut moviments de secessió en els processos d'independència de Saint Kitts i Nevis (1983) i Vanuatu (1980), la qual cosa portà tots dos països a formar un petit cos anomenat "força de defensa". A Saint Kitts i Nevis, la independència de Nevis segueix essent un problema, mentre que a Vanuatu es pot dir que la qüestió està resolta. Maurici també hagué de superar problemes entre les diverses comunitats que la formen, però, també en aquest cas, la pau, el sentit comú i el gran progrés econòmic del país han facilitat les coses.¹¹⁷ Majoritàriament, les altres amenaces per a la seguretat d'aquests països són de caràcter fronterer o policial, la qual cosa no difereix gaire dels problemes policials de qualsevol altre indret. Per tant, considerem que la seguretat interior s'hauria de considerar quelcom circumscrit al progrés de la pau i la qualitat de vida, més que no una qüestió d'amenaces, i que hauria de ser competència de la policia i no de les forces armades.

En segon lloc, als països no militaritzats hi ha dos elements de seguretat interior a llarg termini que val la pena esmentar, perquè constitueixen lliçons vàlides per a altres països.

La democràcia és un element essencial de la seguretat, tant del poble com de les institucions. En gran manera, garanteix que es realitzin i progressin els drets i la

116 Vegeu nota núm. 108.

117 Albert Cho, *The Rainbow and the Pot of Gold: Ethnic Diversity and Economic Development in Mauritius*, Tesis, Harvard, 2002.

llibertat del poble i permet un ordre polític més aviat pacífic i estable; en el millor dels casos, també la realització d'un ordre econòmic just.¹¹⁸ A més, la democràcia i la no-militarització van necessàriament unides, perquè l'absència d'un exèrcit arrabassa espai i mitjans al desenvolupament d'un règim autoritari. Ho demostra el fet que des de la independència o la desmilitarització, tots els països sense exèrcits excepte el Vaticà hagin gaudit de règims democràtics estables. Al seu torn, deixa palès fins a quin punt un exèrcit pot representar una rèmora per a una democràcia o, a la inversa, com la no-militarització pot contribuir a la democràcia. Atès que la majoria d'aquests països pertany al món en desenvolupament, és una consecució de primer ordre.

D'altra banda, és raonable afirmar que qualsevol mecanisme de desenvolupament o política de reconstrucció de l'estat, de la mateixa manera que sempre consta d'una dimensió democràtica inclusiva, hauria de considerar l'aplicació d'un element de desmilitarització completa. Malgrat tot, com mostren les experiències de Costa Rica i Haití, aquestes polítiques han d'estar ben dissenyades per garantir que la desmilitarització s'executi adequadament, que sigui prou segura i sostenible i que assoleixi el suport a llarg termini de la població.

També cal fer atenció als drets humans: en la signatura de tractats de drets humans l'historial d'aquests països està en la mitjana, és a dir, podria millorar.¹¹⁹ Una vegada més, si tenim en compte que es tracta majoritàriament de països en vies de desenvolupament, és un èxit considerable.

118 Christophe Barbey, "Links between Peace, Democracy and Human Rights", a *Ideas and Realities of Democracy: Meeting the Challenges of Contemporary Citizenship, Contrastes, Revista Internacional de Filosofia*, suplement 20 (2015), p. 185-200, Màlaga, Espanya.

119 Base de dades d'APRED sobre els països sense exèrcits, <http://www.demilitarisation.org/spip.php?rubrique90>.

D'altra banda, cal donar a aquesta qüestió la importància que mereix: un historial millor de drets humans donaria crèdit als països no militaritzats, tant pel que fa a la seva reputació internacional com a la seva seguretat, com es desprèn del fet que els drets humans són un factor d'estabilitat i construcció de la pau.¹²⁰

¹²⁰ Vegeu nota núm. 118.

6. REGNES DE PROGRÉS

El present estudi posa en relleu l'existència de la no-militarització. També mostra que la no-militarització és força segura. Tanmateix, per fer progressar la pau, sobreposar-se a les guerres i els exèrcits i establir uns estàndards de pau més elevats,¹²¹ cal demostrar que viure sense exèrcit no només és possible, sinó que també millora la qualitat de vida d'aquells que es beneficien de la pau i la seguretat.

Calen més estudis sobre la no-militarització, que són escassos.¹²² Tot seguit, en plantegem algunes possibilitats.

Com que no disposar d'exèrcit redueix el risc de participar en una guerra o de ser cridat a files per formar-se en la violència, disminueix també les possibles amenaces contra el dret a la vida i la seguretat i ofereix, en conseqüència, més possibilitats i perspectives per assolir una vida millor, més longeva i amb més respecte. Probablement és quelcom de demostrable comparant l'historial de drets humans i les esperances de vida dels països que tenen exèrcits i dels que no en tenen.

121 Val la pena tenir en compte que, quan se li va plantejar la pregunta de si la pau era un dret humà, el Comitè Assessor del Consell de Drets Humans, malgrat mostrar-se força a favor de la possibilitat de consagrar un dret com aquest, es va limitar a emmarcar el seu informe en uns "criteris de pau necessaris". <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/AdvisoryCommittee/Pages/RightToPeace.aspx>.

122 A més de les nostres publicacions anteriors en francès i de tots els treballs concrets esmentats fins ara, és possible que hi hagi alguns treballs en espanyol, a més de la publicació següent del catedràtic Akira Maeda: *Guntai no nai kokka: 27 no kuniguni to hitobito* (en japonès: Sense exèrcit, 27 països i les persones), Tòquio: Nihon Hyōronsha, 2009. Malgrat que és imprecisa i que canvia segons la llengua, a Wikipedia també hi ha una llista de països sense forces armades: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_without_armed_forces.

També hi ha lloc per a un gran estudi de gènere, atès que sembla –tot i que cal confirmar-ho– que la situació de la dona és millor en països no militaritzats.¹²³

D'una manera similar, els seus nivells educatius semblen ser superiors.¹²⁴ Confirmar-ho a través d'un estudi detallat constituiria un molt bon indicatiu científic que el que Costa Rica ha exercit com a política empírica i governamental des de la seva desmilitarització –pau a través de l'educació– és cert i eficaç.

Podrien efectuar-se estudis sobre la seguretat personal, perquè seria interessant comparar els nivells de criminalitat dels països en funció de si tenen exèrcits o no, partint de la premissa que no disposar d'exèrcit hauria de portar a societats menys violentes. També val la pena estudiar més detingudament les normatives sobre les armes petites.

D'altra banda, la seguretat econòmica, com el benestar, té una importància similar. Els països sense exèrcits representen totes les situacions econòmiques, des dels que mostren un nivell molt alt de desenvolupament humà fins als que en tenen un nivell baix. Tanmateix, en ser països petits encara no hi ha estadístiques disponibles per a tots ells, malgrat que la situació està millorant. En tot cas, la majoria (19) presenten un índex de desenvolupament mitjà o superior, la qual cosa demostra, una vegada més i tenint en compte que la majoria es troba al sud, que han progressat força.¹²⁵ Seria molt útil un estudi

123 Tant en matèria de gènere com d'educació cal recerca quantitativa (estadística) com qualitativa. L'informe anual de desenvolupament humà (*Human Development Report*) presenta indicis que aquests països gaudirien d'una situació millor, però cal una anàlisi més precisa. <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>.

124 Entre d'altres, una vegada més, l'informe *Human Development Report*.

125 Base de dades d'APRED sobre els països sense exèrcits, <http://www.demilitarisation.org/spip.php?rubrique90>.

comparatiu que posés en relleu les diferències amb països semblants que sí que disposen d'exèrcits.

Entre aquests països, l'èxit econòmic de Maurici és sens dubte un exemple de desenvolupament reeixit. Quant a Costa Rica, un estudi mostra que la desmilitarització i el desenvolupament estan relacionats i es reforcen mútuament.¹²⁶ Fa una dècada molts d'aquests països eren objecte d'un escrutini minuciós en qualitat de paradisos fiscals o escenaris del blanqueig de diner. En la majoria de casos, han fet el necessari per ser esborrats de les llistes negres, amb la qual cosa han mostrat la seva capacitat de complir les normes internacionals i de sobreposar-se als problemes.¹²⁷

D'altra banda, encara no està escrit com la història i els exemples dels països sense exèrcit han beneficiat els estudis de pau i l'estudi de les relacions internacionals. Presentem, en tot cas, alguns suggeriments.

En primer lloc, els líders dels països que opten per la desmilitarització o la no-militarització, ja sigui en proclamar la independència o en temps de grans lluites, són homes i dones d'honor. Malgrat tot, són pocs els que han ofert el seu testimoni sobre el raonament i les decisions que prengueren en aquells temps i que els portaren a crear, viure i, en ocasions, governar països sense exèrcits. Val la pena conèixer aquestes històries de no-militarització.

126 Geoff Harris, "Central American Demilitarisation: a Model for Small Countries?," a *Achieving Security in Sub-Saharan Africa. Cost Effective Alternatives to the Military*, Geoff Harris (ed.), Institute for Security Studies Africa, Pretòria, 2004, p. 196.

127 Vegeu les llistes publicades per l'OCDE (<http://www.oecd.org/countries/monaco/listofunco-operativetaxhavens.htm>) o la Financial Action Task Force (<http://www.fatf-gafi.org/>).

Les polítiques de pau i diplomàcia d'aquests països, presents i passades, mereixen la nostra atenció, no només per derivar-ne les possibles lliçons a aprendre, sinó també perquè aquests països sovint tenen un paper actiu en l'avenç de la pau.

Per exemple, l'any 2011 Costa Rica va fer una declaració a l'Assemblea General de les Nacions Unides en la qual es mostrava decebuda que cap dels països no militaritzats (aquells que havien assolit el desarmament ple) fossin membres de la conferència de desarmament. Després aconseguí l'estatus de país observador.¹²⁸ Així mateix, l'abril de 2014, les Illes Marshall van presentar una queixa a la Cort Internacional de Justícia contra les nou potències nuclears que no complien l'obligació d'entrar de bona fe en unes negociacions per al desarmament nuclear.¹²⁹ Aquests dos països es prenen, doncs, molt seriosament el seu paper en favor de l'avenç de la pau.

Finalment, és el fet que el risc militar pot ser totalment evacuat dels seus afers interns, si no de tots els afers internacionals, el que permet que es puguin dissenyar, assajar i aplicar polítiques de pau completes sense la influència negativa d'una de les institucions més violentes concebudes per l'home: l'exèrcit. Sens dubte, en l'absència d'un aparell militar serà més fàcil: consagrar el dret a la pau¹³⁰ a les constitucions;¹³¹ exigir les polítiques de pau

128 Assemblea General de les Nacions Unides, 65a sessió, 133a reunió, 27 de juliol de 2011, acta oficial, p. 26, A/65/PV.113.

129 Registre de la Cort Internacional de Justícia (<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=1>) i <http://www.nuclearzero.org>.

130 Sobre els aspectes de la pau a les constitucions i el dret humà a la pau, vegeu: Christophe Barbey, "Nonviolence of States, some Best Practices," article presentat a l'IPRA 2014, <http://www.demilitarisation.org/spip.php?article172>.

131 De manera ocasional o sistemàtica, les constitucions ja contenen o podrien contenir disposicions favorables a la pau als preàmbuls i en els apartats d'objectius de l'estat i de principis de l'acció de l'estat. Per exemple, vegeu l'article 6 de la constitució del cantó suís dels estats de Vaud: "Objectius i principis. 1. Objectius [...] 2. Principis. En les seves activitats, l'estat ha de: [...] (c): fer prevaldre la justícia i la pau i donar suport a les accions de prevenció del conflicte. Text original en francès,

corresponents i dissenyar polítiques d'aquest tipus que incloguin l'educació per la pau, la gestió pacífica de conflictes i els mecanismes de prevenció de la violència;¹³² i crear ministeris de la pau o organismes governamentals responsables de la integració i l'avaluació d'aquestes polítiques de pau.¹³³

alemany i italià: http://www.admin.ch/ch/f/rs/131_231/a6.html. De vegades la pau és present en articles relatius als afers exteriors o l'ordre públic. La constitució d'alguns països prohibeix la guerra: és el cas del Japó, Itàlia, San Marino, Bolívia i l'Equador. És força freqüent que les constitucions estableixin quin dels poders, l'executiu o el legislatiu, té la potestat de fer la pau o la guerra. Diversos capítols del llibre *Paix et constitutions* (citada anteriorment) aborden aquesta qüestió.

132 Vegeu l'objectiu de desenvolupament sostenible núm. 16.1 (<https://sustainabledevelopment.un.org/topics>) o l'índex de pau mundial (<http://www.visionofhumanity.org/#/page/indexes/global-peace-index>).

133 Vegeu nota núm. 91.

7. VIURE SENSE EXÈRCIT

Actualment res no indica que en un futur proper hi hagi d'haver més països que es desarmen totalment, però hi ha molts candidats potencials.

El poble vol la pau i la comunitat internacional vol la pau. Són els estats, tant en l'esfera nacional com internacional, els que s'aferren als poders de la guerra. Tanmateix, l'existència pacífica dels països sense exèrcits demostra que no és la institució de l'estat sobirà *per se* la que causa la guerra. Alguns països, encara que sigui en interès propi, fan impossible la guerra. D'altres permeten l'existència de la guerra en atorgar-se i atorgar a d'altres el poder de les armes i els exèrcits. La lògica amb la qual aquests estats justifiquen el manteniment d'aquestes forces va més enllà de l'abast de la present recerca. No obstant això, aquest estudi mostra que per a un país és possible –fins i tot es podria dir que és relativament fàcil– sobreviure i viure bé sense recórrer a un exèrcit. És un exemple que podem seguir.

El present treball és un primer pas. Els avantatges de l'absència d'exèrcit s'han de documentar d'una manera més exhaustiva. Alliberats de la càrrega militar i de les contradiccions que comporta, aquests països, entre d'altres, poden permetre que unes institucions i polítiques de pau més completes sorgeixin, es desenvolupin i pervisquin. El més freqüent és que els països no militaritzats hagin de ser més conscients de la seva condició com a tals, per compartir i reunir informació sobre la seva situació. Cal que valorin el seu potencial d'impuls de la pau, tant en benefici propi com per a les generacions futures i per a un món sostenible; un món en el qual cada ésser humà pugui desenvolupar-se feliçment i treure tot el profit a la vida, alhora que es fomenten els esforços a

favor de la pau i el benestar durador de tota la humanitat sobre la Terra. Tots en formem part.

Tanmateix, la no-militarització, ara com ara, ni proporciona una seguretat immediata a tot el món ni constitueix, més enllà de les seves màximes consecucions en els països citats, un mètode de desarmament que pugui cobrir tots els problemes i les necessitats de la humanitat en matèria de seguretat. Malgrat tot, els països no militaritzats representen un exemple i una demostració que viure sense exèrcit és en bona part possible i que, per tant, eliminar el risc de guerra, com a mínim la que pogués desencadenar el país en qüestió, és una possibilitat a considerar. Això no vol dir que tinguem la capacitat i el deure d'abandonar per sempre tots els mitjans i la ciència militars o nuclears, però mostra que l'existència i l'ús dels mitjans bèl·lics es pot evitar o reduir i que hi ha la possibilitat de superar aquesta contradicció entre, d'una banda, la força militar i la guerra i, d'altra banda, una promoció de la pau de gran abast. Per tant, se'ns planteja l'oportunitat d'avançar envers uns estàndards de pau superiors¹³⁴ i, en última instància, de superar totalment la guerra.

134 Val la pena recordar que, quan se li plantejà la pregunta de si la pau era un dret humà, el Comitè Assessor del Consell de Drets Humans, malgrat mostrar-se força a favor de la possibilitat de consagrar un dret com aquest, es va limitar a presentar el seu informe amb uns "criteris de pau necessaris": <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/AdvisoryCommittee/Pages/RightToPeace.aspx>.

BIBLIOGRAFIA

Advisory group of the Commonwealth, *A Future for Small States: Overcoming Vulnerability*, Commonwealth secretariat, London, 1997.

Ahlström Christer, *Demilitarised and Neutralised Territories in Europe*, Åland Islands Peace Institute, 2004.

Archer Clive, *Northern States and Security*, in *Small States and International Security: Europe and Beyond*, Clive Archer, Allyson J.K Bayles and Anders Wivel eds. Routledge, 2014. P. 96 - 112.

Barbey Christophe, *Nonviolence of States, some Best Practices*, paper presented at IPRA 2014, to be published, available here: <http://www.demilitarisation.org/spip.php?article172>.

Barbey Christophe, *La démarche constitutionnelle en faveur de la paix dans les États fédérés : Expérience faites à Genève et dans le canton de Vaud (Constitutional Processes in Favor of Peace in Federated States : Experiences from Geneva and the Canton of Vaud)*, in *Paix et Constitution*, p. 396-426, University of Burgundy, Dijon, Eksa, 2015.

Barbey Christophe, *Peace and constitutions*, in *Peace in progress 18*, Catalan International Peace Institute, November 2013. <http://www.icip-perlapau.cat/e-review/issue-18-november-2013/index.htm>

Barbey Christophe, *Links between Peace, Democracy and Human Rights*, in *Ideas and Realities of Democracy: Meeting the Challenges of Contemporary Citizenship*, Contrastes, Revista Internacional de Filosofía, Suplemento 20 (2015), pp. 185-200, Malaga, Spain.

Beaulieu Laurent, *Comment l'armée haïtienne fut démantelée*, in *Volcans*, n° 22, 1996, available here: <http://pauillac.inria.fr/~maranget/volcans/06.96/comment.html>

Beattie, David, *Liechtenstein: A Modern History*, I.B. Tauris, London, 2004.

Bird Leonard A., *Costa Rica, the Unarmed Democracy*, Sheppard Press, London, 1984.

Bromley M. and Solmirano C., *Transparency in Military Spending and Arms Acquisition in Latin America and the Caribbean*, SIPRI Policy paper n° 31, Stockholm, January 2012.

- Cho Albert, *The Rainbow and the Pot of Gold: Ethnic Diversity and Economic Development in Mauritius*, Thesis, Harvard, 2002.
- Crocombe Ron, *Enhancing Pacific Security*, Pacific Forum, Apia, 2000.
- Das Dilip K. (ed.), *The World Police Encyclopaedia*, Vol. 1, Taylor and Francis, 2005, Vol. 2, Routledge, New York, 2006.
- Eriksson Susanne, Lars Ingmar Johansson & Barbro Sundback, *Islands of Peace. Åland's Autonomy, Demilitarisation and Neutralisation*, Åland Islands Peace Institute, 2006.
- Field Michael J., *Mau: Samoa's Struggle against New Zealand Oppression*, Auckland, Reed, 1984.
- Forsyth Miranda, *A Bird That Flies With Two Wings, Kastom and State Justice Systems in Vanuatu*, Australia University Press, 2009.
- Hancock Landon E., Christopher Roger Mitchell (ed.), *Zones of Peace*, Kumarian Press Inc., 2007.
- Harding Robert C., *Military Foundations of Panamanian Politics*, Transaction publishers, 2001.
- Harris Geoff, *Central American Demilitarisation: a Model for Small Countries?*, in *Achieving Security in Sub-Saharan Africa. Cost Effective Alternatives to the Military*, Geoff Harris (ed.), Institute for security Studies Africa, Pretoria, 2004.
- Hodgkin Howard, *La Pennsylvanie, un pays sans armée*, Society of Friends, Paris, 1937.
- International Institute for Strategic Studies (IISS), *Military balance*, London 2012. Kacowicz Arie M., *Zones of Peace in the Third world*, State University of New York Press, 1998.
- Keyes Gene, *To Give Life: Possibilities for a Nonkilling Military*, in *Nonkilling Security and the State*, Joám Evans Pim ed., page 103.
- Longley Kyle, *The Sparrow and the Hawk: Costa Rica and the United States during the Rise of José Figuéres*, University of Alabama press, 1997.
- Macdonald Barrie, *Cinderellas of the Empire: Towards a History of Kiribati and Tuvalu*, University of the South Pacific, 2001.
- Maeda Akira, *Guntai no nai kokka : 27 no kuniguni to hitobito* (Japanese; 27 countries without armies), Nihon Hyōronsha, Tokyo, 2009.
- Mekhantar Joël and Porteilla Raphaël (eds.), *Paix et*

constitutions, CREDESPO, ESKA, Dijon, 2014.

Newman Graeme R. (ed.), *Crime and Punishment around the World*, ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 2010.

Peake Gordon and Studdard Brown Kaysie, *Policebuilding: The International Deployment Group in the Solomon Islands*, in *International Peacekeeping*, vol. 12, n° 4, pp. 520-532.

Phillips Dion E., *In the Matter of the Saint Kitts and Nevis Defense Force*, University of the West Indies, 2000. <http://www.open.uwi.edu/sites/default/files/bnccde/sk&n/conference/papers/DEPhilli ps.html>.

Phillips Dion E., *The Defunct Dominica Defense Force and Two Attempted Coups in the Nature Island*, in *Caribbean Studies*, vol. 30, n°1, 2002, p. 52-81.

Snyder Stephen R., *UN-WELCOME: The United Nations' Political Aversion to the European Microstates*, Thesis, University of Michigan, 2010.

Solomon Islands Truth and Reconciliation Commission, *Final Report*, 2008 (though only published in 2013), available here: <http://pacificpolicy.org/2013/01/solomon-islands-trc-final-report>.

Spiliopoulou Åkermark Sia (ed.), *The Åland Example and Its Components – Relevance for International Conflict Resolution*. Åland Islands Peace Institute, 2011.

Subedi Surya, *Land and Maritime Zones of Peace in International law*, Clarendon press, Oxford 1996.

Teiwaki Roniti: *Management of Marine Resources in Kiribati*, University of the South Pacific, 1988.

Themnér Lotta and Wallenstein Peter, *Armed Conflicts, 1946-2012*, Uppsala conflict data program, Uppsala, 2013.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *International Statistics on Crime and Criminal Justice*, Helsinki 2010.

ICIP WORKING PAPERS SUBMISSION GUIDELINES:

International Catalan Institute for Peace (ICIP)

■ ■ The principle purpose of the ICIP is to promote a culture of peace in Catalonia as well as throughout the world, to endorse peaceful solutions and conflict resolutions and to endow Catalonia with an active role as an agent of peace and peace research. The ICIP, seeking consistency between ends and means, is governed by the principles of promoting peace, democracy, justice, equality and equity in relationships between individuals, peoples, cultures, nations and states. It holds the aim of working for human security, disarmament, the prevention and peaceful resolution of conflicts and social tensions, and strengthening the roots of peace and coexistence, peace building and advocacy of human rights.

Objectives of the Publication

■ ■ The ICIP wants to create an open forum on topics related to peace, conflict and security. It aims to open up debate and discussion on both theoretical and contemporary issues associated with the pursuit and maintenance of peace in our world. It strives to connect an eclectic group of voices including career academics, PhD students, NGO representatives, institutional representatives, and field workers and field writers to celebrate ground-breaking and constructive approaches to peace and conflict resolution.

Scope of the Publication (List of Themes)

■ ■ The ICIP is interested in works related to peace, conflict and security research. It aims to provide an innovative and pluralist insight on topics of methodology of peace research, the history and development of peace research, peace education, peace-keeping and peace-creating, conflict resolution, human security, human rights, global security, environmental security, development studies related to peace and security, international law related to peace, democracy, justice and equality, disarmament, gender, identity and ethics related to peace, science and technology associated with peace and security.

Audience:

■ ■ The ICP aims to provide accessible, valuable and well-researched material for all those interested in the promotion of peace. Our audience includes fellow academics and researchers, student of peace and security, field workers, institutional and governmental representatives as well as the general public.

The review process

■ ■ Peer reviewed. Submissions should be sent directly to the series editor (recerca.icip@gencat.cat), who will check whether the paper meets the formal and general criteria for a working paper and will commission a review.

■ ■ The review procedure is double-blind. The series editor will choose two anonymous reviewers, generally from the Editorial Board, but may also commission an external review from outside the ICIP.

■ ■ Reviewers are asked to write a review within a month after having received the paper. Reviews should clearly indicate one of four options: (1) accept without changes; (2) accept with minor changes; (3) allow for resubmission after major changes (4) reject. Options 2 to 4 require some detailed comments. If a paper is accepted (option 1 or 2), reviewers are kindly asked to help authors correct minor linguistic or other errors by making notes in the manuscript. If they use the track changes function for this purpose they should make sure that their comments are anonymized.

Who may submit working papers?

- ■ The main criterion for the submission of Working Papers is whether this text could be submitted to a good academic journal.
- ■ ICIP staff and other fellows and visitors affiliated with the ICIP are expected to submit a working paper related to their research while at the ICIP.

Submission System

- ■ All submissions can be made to the ICIP e-mail address:

recerca.icip@gencat.cat with *Working Papers – submission* in the subject line.

Author Biographical Statement

- ■ Authors must all provide a short biographical note including full name, affiliation, e-mail address, other contact information if necessary and a brief professional history. This information should be provided on a separate sheet with the title. All other personal references should be removed from the submission to ensure anonymity.

Abstract

- ■ All papers must include English language abstracts (150 words max.)

Keywords

- ■ A list of four to six keywords is also required.

Language and Style

- ■ Authors may submit in Catalan, Spanish or English. The submission must be clearly written and easy to follow with headings demarcating the beginning of each section. Submission must be in Arial 11, double spaced and pages must be numbered.
- ■ Papers should not be longer than 15.000 words (incl. footnotes and references). Longer papers may be returned with a request to shorten them. Papers that require more extensive presentation of data may add these in an appendix that will count separately. Appendices should, however, present data in a reader-friendly and condensed format.
- ■ Papers that will require extensive linguistic editing will not be accepted for review. Minor linguistic corrections (as well as required revisions) suggested by the reviewer must be implemented by the author before the final editing of the paper.

Footnotes

- ■ Footnotes may be used to provide the reader with substantive information related to the topic of the paper. Footnotes will be part of the word count.

References

- ■ The Harvard author-date system. In this system, sources are briefly cited in the text, usually in parentheses, by author's last name and date of publication. The short citations are amplified in a list of references in alphabetical list, where full bibliographic information is provided. Bibliographic references must follow *The Chicago Manual of Style* (15th edition). See a *Chicago-Style citation quick guide* at:

http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html

Citation generators:

<http://www.workscited4u.com/> i <http://citationmachine.net/>

ICIP WORKING PAPERS

2016/01

Application of an Analytical Framework for Armed Conflicts: A comparative analysis of the cases of Burundi and the Central African Republic
per Ignasi Torrent Oliva

2015/05

La implementació del tractat sobre el comerç d'armes: com aprofitar les activitats d'assistència i les directrius disponibles
per Sibylle Bauer i Mark Bromley
(disponible en català i castellà)

2015/04

Accountability, a new framework to assess the impact of truth commissions
per Carlos Fernández Torné

2015/03

Does military pressure boost fiscal capacity? Evidence from late-modern military revolutions in Europe and North-America
Oriol Sabaté Domingo
(disponible en anglès)

2015/02

Políticas para la paz. Políticas Públicas y Sociales para la Ciudadanía con Plenos Derechos de la Población BGLTI en Colombia
Luz Nelly Palacios Salazar

2015/01

Qatar during the reign of Hamad Al Thani (1995–2013): from soft power to hard power
per Món Sanromà

2014/07

The EU Regional Security Complex between 2001 and 2011 in relation to the threat from Islamic terrorism and weapons of mass destruction
per Alessandro Demurtas

2014/06

Spanish Provincial Reconstruction Team (PRT) in Badghis (Afghanistan), 2005 – 2013
per Carme Roure i Pujol

All numbers available at / Tots els números disponibles a:

http://www.gencat.cat/icip/eng/icip_wp.html

INTERNATIONAL
CATALAN
INSTITUTE

FOR PEACE

TAPINERIA 10, 3rd F. 08002 BARCELONA
T. (+34) 93 554 42 70
ICIP@GENCAT.CAT | WWW.ICIP.CAT